JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
Filozofická fakulta
Ústav bohemistiky

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Jazyk a styl psané české publicistiky v roce 2009 v porovnání s rokem 1989

Vypracovala: Olga Píšová
Vedoucí diplomové práce: doc. PaedDr. Bohumila Junková, CSc.

České Budějovice
2010

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma **Jazyk a styl psané české publicistiky v roce 2009 v porovnání s rokem 1989** vypracovala samostatně a použila jen literaturu citovanou v poznámkovém aparátu a uvedenou v přiložené bibliografii.

V Českých Budějovicích dne 20. dubna 2010

…….

PODĚKOVÁNÍ

Děkuji doc. PaedDr. Bohumile Junkové, CSc., za odborné vedení mé diplomové práce a cenné rady a připomínky, které mi poskytla.

ANOTACE

Diplomová práce Jazyk a styl psané české publicistiky v roce 2009 v porovnání s rokem 1989 si klade za cíl popsat jazykové prostředky užívané v textech Mladé fronty DNES v období leden až prosinec 2009 a následně je porovnat s lexikálními prostředky, jež se objevují v textech deníku Rudé právo z roku 1989, taktéž v období leden až prosinec. Teoretická část práce stručně charakterizuje publicistický styl, jeho formy a útvary, samostatná kapitola se věnuje historii publicistiky. Další kapitoly uvádějí stručný souhrn událostí let 1989 a 2009 a přibližují historii a strukturu deníků, o něž nám při srovnávání jde. Ve druhé, praktické části práce autorka vyhledávala lexikální prostředky užité ve vybraných publicistických textech, především jde o výskyt prostředků automatizovaných a aktualizovaných, frazémů a jejich typů. Excerpované výrazy jsou následně rozřazeny do samostatných kapitol. Na základě shromážděného jazykového materiálu se ve druhé části diplomové práce zaměřujeme na popis těchto prostředků a na jejich funkci v textu. Dále se pokusíme stručně postihnout změny ve slovní zásobě v závislosti na společenských a politických změnách odehrávajících se v daném období.

SUMMARY

The dissertation called “Language and style of written Czech journalism in the year 2009 compared with the year 1989” sets a target to describe means of language used in texts of Mladá fronta DNES from January to December 2009 and afterwards to compare the linguistic means with lexical means which figure in texts of a daily Rudé právo in the year 1989, also from January to December. The theoretical part of the dissertation briefly characterizes the journalistic style, its form and structure, an individual chapter deals with the history of journalism. Other chapters give us a brief summary of events in years 1989 and 2009 and they describe the history and structure of the dailies, which we compare. In the second, practical part of the dissertation the author was looking up lexical means used in chosen journalistic texts, primarily means which are automatic and contemporized, set phrases and their types. The excerpted expressions are divided into individual chapters afterwards. In the second part of the dissertation we focus on describing these means and on their function in the text on the basis of the collected linguistic material. After that we will briefly try to express changes in the vocabulary depending on social and political changes in the certain period.

Obsah

ÚVOD 7
METODOLOGIE 9
I. TEORETICKÁ ČÁST 10
1. PUBLICISTICKÝ STYL 10
1.1 Charakteristika publicistického stylu 11
1.2 Historie publicistiky 13
2. DIFERENCIACE PUBLICISTICKÉHO STYLU 15
2.1 Zpravodajské útvary 15
2.2 Analytické útvary 17
2.3 Beletristické útvary 19
3. JAZYK PUBLICISTICKÝCH TEXTŮ 21
3.1 Pojmenování automatizované 21
3.2 Pojmenování automatizované 22
3.3 Shrnutí 24
4. HISTORIE RUDÉHO PRÁVA 26
4.1 Charakteristika deníku Rudé právo v roce 1989 27
4.2 Události roku 1989 na stránkách Rudého práva 31
5. HISTORIE MLADÉ FRONTY DNES 39
5.1 Charakteristika Mladé fronty DNES v roce 2009 40
5.2 Události roku 2009 na stránkách Mladé fronty DNES 41
II. PRAKTICKÁ ČÁST 50
6. OBRAZNÁ POJMENOVÁNÍ 50
6.1 Metafora 50
6.2 Přirovnání 52
6.3 Metonymie 53
6.4 Personifikující spojení 54
6.6 Frazeologismy 55
6.6.1 Dělení frazémů 56
6.6.2 Frazémy v publicistických komunikátech 58
6.7 Prostředky z dalších oblastí spisovného jazyka 60
6.8 Módní výrazy 61

6.9 Novinářská klišé 63
6.10 Výrazy uvedené v uvozovkách 64
6.11 Shodný atribut (publicistický) 66
6.12 Slova cizího původu 67
6.13 Neologismy 68
6.14 Pojmenování hodnotící 69
7. SLOVNÍ ZÁSOBA 71
7.1 Výrazy dobově aktuální 71
7.2 Odborné názvy z ekonomiky 72
7.3 Odborné názvy z politiky 74
7.4 Pojmenování v současnosti neužívaná 75
8. ZÁVĚR 77
9. SEZNAM LITERATURY 82

ÚVOD

Diplomová práce je zaměřena na porovnání psané publicistiky v roce 1989 a 2009. Vycházíme přitom z předpokladu, že změny ve společnosti, které během této poměrně dlouhé doby proběhly, se odrazily i v jazyce. Čas byl, je a vždy bude významným prvkem, který se podílí na výsledném charakteru jazyka.

Hovoříme-li o publicistice v roce 1989, máme tím na mysli deník s nejsilnějším postavením na trhu. V období, kterým se v této práci zabýváme, to bylo Rudé právo - noviny, jež byly plně kontrolovány komunistickou stranou. Při rozboru textů se zaměříme zejména na jazykové prostředky lexikální roviny, spojení aktualizovaná a automatizovaná, frazémy a jejich typy a v menší míře také na slovní zásobu v textech tohoto deníku.

Druhým periodikem, ze kterého jsme čerpali jazykový materiál, je deník Mladá fronta DNES. Tyto noviny jsme si zvolili z toho důvodu, že v současné době, o kterou nám při srovnávání půjde, vycházejí v největším nákladu. Reflektujeme samozřejmě také to, že Mladá fronta DNES je obvykle považována za seriózní periodikum. Stejně jako u Rudého práva budeme zkoumat jazykové prostředky lexikální roviny, spojení aktualizovaná a automatizovaná, frazémy a jejich typy a okrajově slovní zásobu v textech tohoto periodika.

V současném světě jsou média - v našem případě psaná publicistika - považována za neodmyslitelnou součást každé moderní společnosti. Funkce těchto hromadných sdělovacích prostředků je závislá na tom, v jakém typu společnosti existují.

Vývoj publicistiky na našem území po vzniku samostatného Československa je komplikovaný. Po třech desetiletích svobody přerušených pouze světovou válkou se na dalších čtyřicet let ocitl u moci totalitní režim, což vyústilo ve stagnaci vývoje hromadných sdělovacích prostředků. Výrazná změna nastala po sametové revoluci v roce 1989, kdy celé média (publicistiku nevyjímaje) získala nový impuls. V 90. letech se na trhu objevila celá škála periodik a čtenáři si po dlouhé době mohli svobodně vybrat, kterým novinám dají přednost. Významnou roli při zformování moderních médií sehrál také rozvoj soukromého sektoru, díky kterému se navrátila pluralita v oblasti názorové i vlastnické. Všechny tyto změny s sebou nesly také nové problémy, se kterými se společnost v dřívějších letech nesetkávala. Vycházející periodika se musela kriticky zhodnotit a zaměřit se na jejich kvalitu.

Diplomová práce je zaměřena na proměny publicistického stylu. Pro texty z této sféry je charakteristické, že jsou výrazněji než komunikáty z jiných funkčních oblastí závislé na době, ve které vznikají, na konkrétní politické a společenské situaci. Z tohoto důvodu je zajímavé sledovat, jak se jazykové prostředky užívané v publicistice proměnily v horizontu dvaceti let.

Publicistické texty mají několik významných funkcí, které se spolu s dobou mění. Komunistická žurnalistika byla zaměřena na ovlivňování obyvatel a agitaci. Měla jeden stěžejní úkol - získat a přesvědčit čtenáře. Měřítkem kvality u publicistických textů vznikajících před rokem 1989 byla přítomnost persvazivní funkce. „Úlohu tisku v socialistické společnosti formuloval V. I. Lenin, když požadoval, aby byl tisk kolektivním organizátorem agitátorem a propagandistou.“[1] Informativní funkce byla v těchto komunikátech částečně odsunuta do pozadí. Při analýze textů musíme přihlížet také k tomu, že v textech byly prováděny cenzurní zásahy. Výsledný komunikát tak mohl být podstatným způsobem ovlivněn. Zároveň si však uvědomujeme, že v roce 1989, porovnáme-li to s předcházejícími lety, se cenzura objevovala v mnohem menší míře. I přesto je možné ji u některých textů zaznamenat.

Situace v roce 2009 je odlišná. Dvacet let existuje svoboda slova a tisku a tento fakt publicistické texty, které v současnosti vznikají, ovlivňuje. Lidem jsou zprostředkovávány informace nejrůznějšího charakteru a je jen na čtenářích, jak s nimi naloží. Publicistika plní kromě funkce informativní také funkci persvazivní. Svoboda projevu novinářům poskytla možnost psát bez jakéhokoli omezování, autoři nejsou oproti předchozím létům svázáni žádnými zásahy vládnoucí strany. Současný stav má také své negativní stránky. Vydavatelé musí počítat s faktem, že jim už nikdo nemůže poskytnout záruku stálého odbytu, a to přináší rizika. Nově se na scéně objevují faktory jako je komerce, zařazování reklamy do novin a podobně.

Se základními funkcemi publicistiky úzce souvisí výběr jazykových prostředků, které se výrazně podílejí na konečném vyznění textu. Velkou měrou přispívají k pozitivnímu nebo negativnímu hodnocení sdělení. Každý jazyk prochází v průběhu let vývojem. V publicistických textech se jazyková dynamika odráží ve výběru frazeologických obratů, jejich frekvenci, aktualizaci a samozřejmě také ve slovní zásobě vznikajících komunikátů.

Všemi výše uvedenými jevy se diplomová práce v různé míře zabývá, jak teoreticky tak i prakticky.

[1] TOMS, S. - OSVALDOVÁ B. (1984): *Informační žánry*. Praha: SPN, s. 22.

METODOLOGIE

V předkládané diplomové práci jsme použili různé metody. V úvodu jsme dedukcí stanovili hypotézu – psaná publicistika se v závislosti na změnách ve společnosti, politice a dalších oblastech života proměňuje. Tuto myšlenku jsme se snažili dokázat v praktické části práce zkoumáním konkrétních jevů u shromážděného jazykového materiálu. Na excerpovaném materiálu deníků Rudé právo a Mladá fronta DNES jsme uplatnili analytickou metodu. Rozložením na dílčí části jsme se v textech mohli lépe orientovat, uplatnili jsme zde metodu srovnávání. Nalezli jsme určité zákonitosti a na základě zjištěných skutečností popsali, jak tento systém funguje. Pro shrnutí těchto získaných skutečností jsme použili metodu syntézy. V závěru práce formulujeme určité obecné tvrzení, ke kterému jsme dospěli induktivní metodou na základě zkoumaných jednotlivostí.

Pracovali jsme s odbornou literaturou. V seznamu literatury uvádíme všechny publikace a časopisy, které jsme použili, nyní jen výběr nejdůležitější. V teoretické části vymezujeme publicistický styl a charakterizujeme jeho útvary. Pracujeme zejména s Českou stylistikou J. V. Bečky (1992), Stylistikou češtiny od J. Chloupka (1990) a Současnou stylistikou autorek M. Čechové, M. Krčmové a E. Minářové (2008). V dalších kapitolách se věnujeme také formám publicistických projevů a historii publicistiky. Čerpali jsme z publikace Zpravodajství v médiích autorky B. Osvaldové (2001), dále z Praktické encyklopedie žurnalistiky (1999) a zajímavé podněty jsme získali i z knihy M. Kunczika Základy masové komunikace (1995). V kapitole týkající se automatizace a aktualizace jsme pracovali zejména s publikací H. Srpové K automatizaci a aktualizaci v současné psané publicistice (1998). V menší míře jsme využili Nauku o slovní zásobě P. Hausera (1982) v kapitole, která se věnuje proměnám slovní zásoby. Frazeologii definujeme za pomoci J. V. Bečky (1992) a F. Čermáka (1982).

I. TEORETICKÁ ČÁST

1. PUBLICISTICKÝ STYL

Diplomová práce se zabývá vývojem publicistiky, v některých publikacích, se kterými pracujeme (Bečka 1992, Čechová 1997, Chloupek 1990), autoři užívají také termín žurnalistika. Považujeme za vhodné na začátku kapitoly oba pojmy přesně definovat. V některých případech se pojmy publicistika a žurnalistika užívají jako synonyma, jindy je ve významu obou slov pociťován rozdíl.

„Žurnalistiku lze vymezit jako činnost v hromadných sdělovacích prostředcích (zvláště v novinách, časopisech, rozhlase, televizi apod.), novinářství, dále také jako obor zabývající se touto činností, jindy se tím rozumí pouze denní tisk, noviny.“[2]

„Publicistika je často chápána jako žurnalistická nebo spisovatelská činnost, v hromadných sdělovacích prostředcích, která slouží k informaci o aktuálních otázkách a komentuje je. Výrazem publicistika můžeme pojmenovat také souhrn časopisů (určitého směru, ve vymezeném období aj.), a to včetně osob, kteří je píší, redigují apod.[3]

M. Čechová (1997) rozlišuje dokonce tři pojmy: **zpravodajství**, které se vyznačuje dobře propracovanou stylistickou rovinou a přísně spisovným vyjadřováním. Hlavní funkcí zpravodajství je funkce informativní. Dále užívá pojem **publicistika** a to pro texty, v nichž dominuje funkce persvazivní, publicistika podle ní užívá často fráze. Pro **žurnalistiku** je **c**harakteristické že v její stylové oblasti se informativní a persvazivní funkce slučují.

Podle Minářové (2008) je v současnosti **publicistika v užším smyslu** chápána jako součást žurnalistiky, pro kterou je charakteristická funkce přesvědčovací, hodnotící a získávací, označení žurnalistika bývá nejčastěji užíváno jako synonymum k pojmu novinářství.

Podobně jako k mnoha dalším veřejným oblastem činnosti patří také k žurnalistice určitý specifický vyjadřovací styl. Jedná se o styl publicistický. „Jako jeden z funkčních stylů současné češtiny představuje zobecněné a nadřazené označení pro stylové ztvárnění všech žurnalistických textů (verbálních komunikátů), které vedle své funkce informativní (zpravovací, sdělné, komunikační) plní ještě funkci persvazivní, působící, ovlivňovací“[4]

[2] MINÁŘOVÁ, E. (2008): Publicistický styl. In: *Současná stylistika*. Praha: NLN, s. 244.
[3] tamtéž s. 245.
[4] tamtéž s. 245.

1.1 Charakteristika publicistického stylu

Publicistický styl je českými lingvisty (Hausenblas 1955, Jelínek 1957) zařazován mezi nejmladší funkční styly. H. Srpová (1998) uvádí, že zájem českých jazykovědců o specifický jazyk a styl novin poprvé inicioval B. Havránek (1932) svou statí Úkoly spisovného jazyka a jeho kultura, která byla publikována ve sborníku Spisovná čeština a jazyková kultura. Podle Minářové (1997) se o samostatném publicistickém stylu hovoří od poloviny 50. let 20. století. První jazykovědnou konferenci, na které se publicistický styl specifikoval, pořádala Československá akademie věd roku 1954 v Liblicích. V roce 1957 vydal M. Jelínek publikaci O jazyce a stylu novin. Autor v ní užívá termín publicistický styl a vymezuje jeho hlavní znaky - všeobecnou srozumitelnost, přesnost, přehlednost, přesvědčivost, rozmanitost a výrazovou uspořádanost. Publicistickému stylu se v následujících letech věnovali také další čeští jazykovědci, například J. Chloupek (1972, 1990), J. V. Bečka (1973, 1990, 1992), M. Čechová, M. Krčmová, E. Minářová (2003, 2008).

Pro publicistické komunikáty je charakteristický určitý slohový postup. Podle Bečky (1990) je slohový postup je způsob podání a celkové zpracování určitého tématu, například typický způsob řazení jednotlivých témat nebo charakteristický výběr jazykových prostředků. Při zpracovávání jednoho tématu autor může užít různé slohové postupy, výběr závisí na funkci textu nebo na jeho adresátech. Zásadní je i rozsah informací, které autor zamýšlí adresátovi podat, a také jejich pojetí. Teprve po zvážení výše uvedených podmínek se autor rozhoduje pro konkrétní formu vyjádření. U některých funkčních stylů hovoříme o slohových postupech, které jsou pro ně charakteristické, například u administrativního stylu dominuje slohový postup informační. Pro texty publicistického stylu je typické střídání či prolínání jednotlivých slohových postupů, záleží vždy na konkrétním ztvárnění a také užitém útvaru. Obecně je možné říci, že převažuje slohový postup informační. „Slohový postup informační spočívá v zachycení základních údajů o sdělované skutečnosti a ve výčtu nezbytných informací bez průvodního objasňování a zdůvodňování faktů.“[5] V menší míře se užívá slohový postup úvahový a výkladový. Toto rozložení vyplývá z požadavku publicistiky - informovat o aktuálních otázkách veřejného dění.

S publicistickým stylem se dnes setkáváme denně - v novinách, rozhlase a částečně i v televizi. Jednou z nejdůležitějších charakteristik publicistického stylu je jeho dynamičnost. Publicistický styl musí odpovídat době, ale zároveň být flexibilní a spolu s ní se měnit. Tento požadavek má vliv na volbu jazykových prostředků a jejich užití. Většina lexikálních

[5] CHLOUPEK J. a kol. (1991): *Stylistika češtiny*. Praha: SPN, s. 217.

prostředků je stabilní, ale jak už bylo výše řečeno, jazyk se přirozeně proměňuje v závislosti na vývoji společnosti.

J. Novotný (1992) charakterizuje publicistický styl jako styl dynamický a produktivní, který přijímá kompoziční a jazykové podněty také z ostatních funkčních stylů. Při analýze textů publicistického stylu si můžeme povšimnout společných rysů se stylem odborným i uměleckým. S odborným stylem má publicistika společnou přesnost a výrazovou uspořádanost, která je typická pro analytické žánry jako je například zpráva. Na druhé straně se v některých publicistických útvarech stejně jako v textech uměleckého stylu objevují obrazná pojmenování.

Zaměříme-li se na publicistiku mluvenou, můžeme vysledovat pozůstatky základních rysů řečnických. V současné době se uplatňují pouze v některých rozhlasových či televizních pořadech. Vytříbenou rétoriku a vznešený patos antických řečníků u většiny dnešních moderátorů budeme hledat marně. K mluvené publicistice řadíme rozhlasová a televizní zpravodajství, komentáře, besedy k aktuálním událostem a další publicistické pořady, které se objevují v hromadných sdělovacích prostředcích. Dále sem patří řečnické projevy pronášené na veřejnosti, například při různých společenských setkáních. Mluvené publicistické projevy, které slýcháme například na různých schůzích nebo mítincích se setkávají s velkým ohlasem veřejnosti, ten však nemusí být vždy pozitivní. Svou publicitou tyto projevy dnes překonávají ostatní styly. Mluvené projevy jsou stejně jako jejich psané protějšky obvykle realizovány spisovným jazykem. Nespisovné prostředky pronikají pouze do některých spontánních projevů, pronášených v užším kruhu posluchačů.

Pro publicistické texty je příznačná tematická rozrůzněnost. Objevuje se velký počet formálních útvarů, které mají různý poměr funkcí, odlišný rozsah a zaměření. Vedle strohé novinové zprávy, která má pouze funkci informativní, tak stojí silně persvazivní komentář, subjektivně ztvárněná úvaha, či krátká glosa, vtipně komentující současnou politickou scénu. Individuální rysy mají publicistické komunikáty pocházející z oblasti správní, politické ale i kulturní. Publicistický styl je styl neosobní. V textech je důraz kladen na fakta, autor většinou stojí v pozadí. Existují však také žánry, jako je např. komentář, kdy osobnost autora vystupuje do popředí.

V publicistice dochází k diferenciaci útvarů. E. Minářová (2008) uvádí, že v současné době rozlišujeme tři typy útvarů a to zpravodajské, útvary publicistický stylu v užším slova smyslu neboli útvary analytické a útvary beletristické.

1.2 Historie publicistiky

Podle B. Osvaldové (2001) je možné počátky publicistiky nalézt už ve starověkém Řecku. Na Foru Romanu v letech 59 př. n. l. až 222 n. l. byly vyvěšovány ručně psané noviny Acta Diurna. Obsahovaly informace o dění v senátu a aktuálních událostech. M. Kunczik (1995) uvádí, že předchůdci dnešních žurnalistů ve střední Evropě byli potulní pěvci na panovnických dvorech. Ti ústní formou zprostředkovávali důležité informace. K „informátorům" patřili i poslové, městští písaři nebo obchodníci a diplomaté. Pohybovali se mezi městy a zaručovali tak přenos aktuálních zpráv. Encyklopedie praktické žurnalistiky (1999) dává do souvislosti zrod žurnalistiky a počátek novověku. Na konci 15. století se začala společnost výrazně proměňovat, došlo ke změnám v myšlení i ve způsobu života. Panovníci iniciovali zámořské plavby a lidské obzory se začaly rozšiřovat. Významnou roli hrál také vynález knihtisku.

Podle H. Srpové (1998) se na českém území za nejstarší noviny považují Noviny léta Božieho z roku 1495, nazývané podle místa nálezu také Jindřichohradecké noviny. Obsahují 14 krátkých zpráv, které popisují ceny různých zemědělských plodin.

O prvních novinách, které byly tištěné a vycházely v pravidelných intervalech, mluvíme na počátku 17. století – některé zdroje uvádějí rok 1605, jiné 1609. V této době začal Holanďan Abraham Verhoeven vydávat týdeník s názvem Nieuwe Tijdinghe.

V Čechách začal vydávat česky psané a tištěné noviny na počátku 18. století Karel František Rosenmüller. Sobotní Pražské Poštovské noviny vycházely pravidelně dvakrát týdně od roku 1719 – 1722. Jednalo se převážně o zprávy přeložené z němčiny, které nebyly nijak tematicky řazeny. V dalších letech vzniklo několik českých časopisů a vznikala novodobá česká žurnalistika. Tomuto oboru se věnovalo mnoho českých osobností. Josef Dobrovský vydával vědecký časopis Böhmische Litteratur auf das Jahr 177. Jan Nejedlý s Josefem Jungmannem působili od roku 1806 v časopise Hlasatel český. Josef Václav Presl založil revui Krok a František Palacký od roku 1827 redigoval Časopis českého musea. Důležitou postavou českého historického zpravodajství byl i Václav Matěj Kramerius, který je pokládán za zakladatele českého novinářství. Působil v novinách K. F. Rosenmüllera a později založil vlastní list, Krameriusovy c.k. královské noviny. Tyto noviny jsou považovány za první skutečné noviny na našem území. Přinášely původní informace, měly veršovaný úvodník, zprávy dělené do rubrik a různé přílohy, například Závěsník.

V závislosti na společenské situaci se noviny postupně zpolitizovaly. Devatenácté století přineslo kromě rozvoje zpravodajství i novou publicistiku zaměřenou na politické dění.

Změnilo se také zpracování novinového materiálu. Od pouhého přetiskování zpráv se posouvaly k jejich hodnocení, komentování. V politické žurnalistice se angažoval František Josef Čelakovský, ale v přísném režimu Metternichova absolutismu neměla jeho práce šanci. Další významnou osobností české publicistiky byl Josef Kajetán Tyl, který se ve své činnosti zaměřil na rozvoj časopisectví – v jeho časopise Květy publikoval například Karel Hynek Mácha. Další Kajetánův časopis Pražský posel se zaměřoval na vzdělávání venkovského obyvatelstva.

Na konci 19. století se zpravodajství stále více rozvíjelo, což souviselo s postupným uvolňováním cenzury. Větší svoboda projevu se týkala hlavně politické žurnalistiky, jejímž nejvýraznějším představitelem byl Karel Havlíček Borovský. V revolučních letech 1848 až 1850 vydával první politický deník – Národní noviny. Pro radikální názory, které zde byly publikovány, vláda Národní noviny zakázala.

Technický pokrok ve 20. století přispěl významnou měrou k dalšímu rozvoji žurnalistiky, s tím souvisí také rychlejší šíření zpráv. Zvýšení počtů vzdělaných lidí mělo z následek větší nárok také na jejich kvalitu a obsah. Podle Bartoška (1997) byla publicistika ve 20. století často po dlouhá léta ve službách nacistické a později komunistické propagandy, došlo k propojení politických uskupení a denního tisku. Nová politická situace po revoluci v roce 1989 postavení novin změnilo. Obnovená svoboda tisku a nezávislost na státu přinesla pluralitu názorů a obsahu.

2. DIFERENCIACE PUBLICISTICKÉHO STYLU

Publicistický styl je podle určitých pravidel vnitřně diferencován na jednotlivé útvary, které mají své charakteristické rysy. Útvar je formálně i obsahově uzavřený kontextový celek s ustáleným obsahem, stavbou a charakterem kompozice.

Klasifikace publicistických útvarů se u jednotlivých autorů liší. Například J. V. Bečka (1986) hovoří o čtyřech typech útvarů. **Informační útvary** zahrnují především informace z běžného života, jsou stručné, autor v nich nikdy nehodnotí, pouze konstatuje. Jejich úkolem je kromě zpravodajství také úloha naučná a vzdělávací. Typickým útvarem je zpráva nebo články s vědeckou tematikou. **Úvahové útvary** se podle Bečky vymezují vůči ostatním útvarům svým přístupem ke skutečnosti – pouze nepopisují, navíc hodnotí. Úvahy se zaměřují zejména na společenské, politické a ekonomické jevy. Pro komunistickou žurnalistiku byl stěžejním úvahovým útvarem úvodník, v současnosti jsou to spíše různé kritické úvahy a recenze. Bečka dále uvádí, že na stránkách denního tisku se někdy objevují i **útvary nepublicistické.** Konkrétně se jedná například o text zákona či vyhlášky, inzerce, křížovky, otištěné básně a podobně. Určité odlehčení vnášejí do novin **útvary beletrizované**. Autoři zde mají možnost vyjádřit svou osobnost, jejich autorský styl zde výrazněji vystupuje do popředí. Bečka k útvarům beletrizovaným řadí například fejeton nebo glosu.

V diplomové práci budeme pracovat s rozdělením útvarů, které provedl J. Chloupek (1990) a nověji doplnila E. Minářová (2008). Podrobněji se budeme tomuto tématu věnovat na následující kapitole.

2.1 Zpravodajské útvary

Ve zpravodajských publicistických komunikátech nacházíme věcné informace týkající se aktuálních událostí. Objevují se zde zprávy z politického, ekonomického a společenského života a v posledních letech některé poznatky z vědních oborů, které mají nějaký vztah k našemu běžnému životu. Pro tyto texty je primární informativní funkce, mají věcnou povahu a snaží se o velkou míru objektivity. Typická je pro ně především snaha o úsporném jasné vyjádření, autoři jsou navíc při tvorbě textů omezeni jejich předepsanou délkou, v jiných případech časem. Více než užitý jazykový materiál by mělo čtenářskou pozornost upoutat aktuální téma. Výběr jazykových prostředků ovlivňuje snaha o nezaujatou a úplnou informaci. Autor zůstává při tvorbě textu v pozadí, důraz je kladen především na konkrétní informace, které se týkají osob, dějů, času, místa a události.

Jazykový materiál zpravodajských textů publicisté čerpají z neutrální vrstvy spisovného jazyka, v textech se obvykle vyskytují všechny typické prostředky automatizovaného vyjádření. Schematičnost vyjadřování je způsobena tím, že situace a jevy, které autoři zpracovávají, se často opakují. Postupně dochází ke stabilizaci slovníku. Také prostředky morfologické jsou převážně spisovné a stylově nepříznakové, často se objevují varianty knižní. Větná stavba zpravodajských komunikátů je jednoduchá. Převažují kratší větné celky, nejčastější typem jsou jednoduché věty dvojčlenné. Pro zpravodajské komunikáty je příznačný jmenný charakter vyjádření – toto má styl zpravodajský společné se stylem odborným.

Zpravodajské útvary mají specifickou kompozici. Převažuje slohový postup informační, neboť se zde objevují především základní údaje o sdělované skutečnosti. Jedná se o pouhý výčet informací bez zdůvodňování. Výstavba textu má svá jasná pravidla. Konstrukce krátkých zpráv se nemění, jsou pouze dosazována nová konkrétní fakta.

Zprávy jsou hlavním útvarem zpravodajského žánru. „Zpráva, coby základní kámen zpravodajství, je definována jako žurnalisticky zpracovaná informace o něčem, co se stalo nebo nestalo, stane nebo nestane, nebo o změně nějakého stavu. Fakta, děje nebo myšlenky při tom pouze zaznamenává, sumarizuje a nekomentuje."[6] Standardní zpráva by měla být maximálně stručná a výstižná, zachovávat věcnost, přesnost, spolehlivost a citovou neutrálnost. Autor by měl vždy uvést odkaz na prameny, ze kterých čerpal. Podle formy rozlišujeme zprávu mluvenou a psanou, jiné dělení zohledňuje způsob přenosu informací: odlišujeme tak zprávy novinové, rozhlasové a televizní. „Z hlediska stavby, respektive kompozice, lze zprávy psát buď postupem chronologickým, akcentujícím nebo logickým."[7] Postup chronologický se používá v publicistice nejdelší dobu. Autor zprávy ji čtenáři předkládá v časovém sledu, v jakém se skutečně odehrála. Jako první je zodpovězena otázka, proč k události došlo, teprve poté se objevují další fakta. V současných médiích je užívaný nejvíce způsob akcentující. V první části textu stojí nová fakta, za nimi následují zpřesňující údaje. Největší faktografická nasycenost je tedy na začátku zprávy.

Jazyk zpráv nemá žádná specifika, obvykle se komunikáty realizují spisovnou češtinou. Autoři při psaní zpráv užívají krátké, srozumitelné věty – zvyšují totiž srozumitelnost textu. Vedle klasické zprávy mluvíme také o zprávě rozšířené. Ta obsahuje

[6] OSVALDOVÁ, B. a kol. (2001): *Zpravodajství v médiích*. Praha: Karolinum, s. 25.
[7] tamtéž, s. 25.

také informace doplňující popis události, někdy se rozsahem přibližuje k reportáži. U psaných zpráv je velmi důležitý poutavý titulek.

B. Osvaldová (2001) charakterizuje několik druhů novinových zpráv. **Denička** je novinová zpráva, která přináší základní informace o aktuální události. Na novinové stránce nestojí samostatně, má omezený rozsah. Je psána er formou nejčastěji v minulém čase. **Noticka** je denní drobná zpráva o události nebo jevu, které nemají velký význam. Nemá vlastní titulek a odpovídá jen na základní otázky. Modifikací deničky je **lokálka.** Z názvu vyplývá, že je součástí regionální žurnalistiky. Má omezený rozsah, bývá umístěna do rubrik. Několikaslovná mimořádně aktuální zpráva je nazývána **flesh.** Média se k fleshi vrací později a doplňují ji o další informace, které se postupně objevují.

Oznámení se mnoha svými charakteristickými rysy podobá zprávě. Rozdíl je pouze v tom, že čtenáři je v tomto případě představována událost, která teprve proběhne. Proto vždy musí obsahovat údaje, jako jsou místo, čas a samozřejmě název konané akce.

Komuniké také řadíme k základním zpravodajským útvarům. Jedná se o oznámení, které informuje o konání a průběhu nějaké významné akce nebo jednání a o jeho výsledku. Často jsou vydávána komuniké z oficiálních míst, jako jsou např. ministerstva nebo státní podniky. Tato komuniké pak samozřejmě mívají propracovanější stylizaci. Příznačný je větší rozsah textu než u oznámení.

Publicistický referát bývá zařazován mezi zpravodajské útvary, nebývá však příliš často využíván. Svým zaměřením a cílem se liší od referátu odborného. Úkolem publicistického referátu je podrobné přiblížení skutečnosti, o které informuje. Autoři při tvorbě sahají k odlišným výrazovým prostředkům. Charakteristické je užití několika slohových postupů. Objevuje se postup informační, popisný a výkladový, případně vyprávěcí. Přesvědčovací funkce bývá u publicistického referátu různě intenzivní.

Reportáž je útvar, který stojí na pomezí mezi útvary zpravodajskými a publicistickými. Může mít jak formu psanou tak mluvenou. Základní funkcí reportáže je funkce informativní, zároveň však často vykazuje přesahy do jiných stylů. V reportáži jde o zaznamenání nějaké události, jejímž přímým svědkem se autor reportáže stal.

2.2 Analytické útvary

E. Minářová (2008) představuje nový souhrnný pojem pro analytické útvary – označuje je jako komunikáty publicistického stylu v užším slova smyslu. Tento pojem budeme dále v diplomové práci užívat. Podle E. Minářové (2008) se texty publicistického

stylu v užším slova smysl liší od zpravodajských textů zejména svou funkcí. Zatímco u zpravodajských komunikátů převažuje funkce informativní, texty publicistického stylu v užším smyslu mají několik dalších funkcí a to především funkcí persvazivní neboli přesvědčovací, funkci získávací, ovlivňovací a také některé další. Zpravodajské komunikáty čtenářům pouze zprostředkovávají informaci. U textů stylu publicistického v užším slova smyslu je oproti tomu kladen mnohem větší důraz na způsob prezentace událostí a postoj k nim. Autoři se snaží zjistit souvislosti, příčiny a důsledky a podat čtenářům ucelený obraz.

Pro útvary publicistického stylu v užším smyslu je typické zařazení prostředků stylové aktualizace. Nejčastěji jde o metaforu nebo metonymii, objevují se ale samozřejmě i jiné stylové figury. Autoři jsou především vedeni snahou ozvláštnit komunikát a upoutat pozornost čtenáře. Originální zpracování tématu také poukazuje na to, že autor má k tématu nějaký vztah. Ačkoli by měl být postoj publicistů vždy objektivní, většina autorů se někdy nevyhne určitým subjektivně laděným formulacím. Autor také může prezentovat postoj dalších osob, které jsou nějak na tématu zainteresovány. V některých emocionálně zabarvených textech je možné vidět určitou snahu po manipulaci se čtenářem. Děje se tak například při opakované argumentaci, nebo pokud autor apeluje na některé obecně uznávané hodnoty. Tato manipulace nemusí ale být vždy chápána negativně, je vedena především snahou přesvědčit čtenáře.

Úvodník je publicistický útvar, který byl velice často užívaný žurnalisty v minulém režimu. Měl své pevné místo vždy na první straně novin. Jednalo se o jakési programové prohlášení celé redakce nebo instituce, která takto vyjadřovala své stanovisko ke společensky důležité události. Autoři si uvědomovali, že svými texty mohou nejen informovat a poučovat, ale také do určité míry ovlivňovat názory čtenářů a působit na utváření veřejného mínění, čehož chtěli samozřejmě využít. V současné době se úvodníky vyskytují v tisku pouze okrajově.

Komentář se objevuje v publicistice psané i mluvené. Měl by osvětlovat a objasňovat událost, společenský problém nebo jev. V komentáři se vždy objevuje osobní postoj autora k obsahu komunikace, což může být jeho subjektivní pohled na věc, názor celé redakce nebo odvolání na oficiální názory jiných lidí či institucí. Zasvěcený komentář vyžaduje dobrou znalost oboru a důkladnou práci s informačními zdroji, závěry musí být pečlivě zdůvodněné. Obvykle se v něm projevuje individuální styl autora, proto bývá jeho jméno uvedeno na konci článku. Styčným bodem všech komentářů je tematická oblast. Dominantním tématem českého komentáře je politická situace.

Rozhlasové nebo televizní **interview** je druh rozhovoru, který probíhá mezi tazatelem a dotazovanou osobou. Interwiev může být živé, nebo předem natočené a upravené. Tento útvar klade vysoké nároky jak na tazatele, tak na představovanou osobnost. Úlohou tazatele je klást podnětné otázky a usměrňovat tok hovoru, během interwiev by se měla dodržovat jistá etická pravidla. Jedná se vlastně o dialog, kterým je přiblížena veřejně činná osoba, osoba společensky známá atd. Tímto způsobem jsou představeny její názory nebo prostřednictvím otázek a odpovědí mezi komunikujícími dochází ke zveřejnění informací. Tento analytický útvar je v současné době velmi populární. Plní informativní a persvazivní funkci těchto útvarů

Stručný komentář, který neotřelým a často vtipným způsobem zdůrazňuje názor svého autora, nazýváme **glosa.** Autor se vyjadřuje k určité události, o které již byly podány základní informace. Jako stylizační prostředek se v glose uplatňuje ironie, sarkasmus a neočekávaný závěr.

Jako **recenzi** označujeme posudek na odborné, literární či jiné umělecké dílo. Úkolem recenze je celkově informovat o díle a posoudit jeho přednosti i nedostatky. **Kritika** se (na rozdíl od recenze) nesoustřeďuje výhradně na kladné nebo záporné rysy díla, bývá posouzením zevrubnějším, zasazuje kritizovaný předmět do souvislostí životopisných, společenských, uměleckých.

Několik společných rysů mají útvary **polemika a debata.** Vyjadřují střetnutí různých názorů, polemika je ale většinou útočnější a vyhrocenější. Účelem debat a polemik, které se odehrávají v médiích, bývá získat čtenáře nebo posluchače pro určité stanovisko, argumentovat v jeho prospěch nebo proti němu. Zatímco debata obvykle vyústí v jistý společný závěr, účelem polemiky je spíš vyjasnit protikladná stanoviska a příčiny rozdílů mezi námi. Polemika i debata využívají expresivní jazykové prostředky.

2.3 Beletristické útvary

Beletristické útvary jsou podle Minářové (2008) svým výrazovým materiálem, který autoři při tvorbě textu užívají i celkový charakterem kompoziční výstavby je spíše podobný stylu umělecké literatury. Pro beletristické texty je příznačná výrazná snaha ozvláštnit formální stránku. Proto se v komunikátech často objevují obrazná vyjádření skutečnosti za pomoci metafor, metonymií, personifikací apod. Beletristické komunikáty bývají emocionálně zabarvené, většinou v nich nechybí humor nebo alegorie. Právě v těchto textech se nejvíce projeví specifický způsob psaní konkrétního autora. Ke stylové vyhraněnosti přispívají také různé autorské neologismy.

Beletristické útvary mají vedle funkce informativní a ovlivňovací také estetickou funkci. Od klasických beletristických textů je odlišuje to, že jsou zaměřeny konkrétně.

Kompoziční výstavba těchto komunikátů vychází nejčastěji ze slohového postupu vyprávěcího nebo popisného, objevuje se také postup informační. Od čistě beletristických útvarů se liší tím, že jsou konkrétní – základem jsou faktografické údaje. Beletristické komunikáty mají většinou kratší rozsah, proto u nich nebývá propracované horizontální členění.

Fejeton je beletristicky zaměřený text, který poutavě, vtipně a často s lehkou ironií nebo humorem informuje o zajímavé aktuální události nebo jevu. Často bývá subjektivně laděný, může být ironický nebo provokující. Fejeton vzniká prolínáním několika slohových postupů (vypravování, úvaha). Dříve se fejetony objevovaly v tisku pravidelně, dnes je tento žánr na ústupu. Psané fejetony bývají čteny v rozhlase a dochází tak ke kontaktu mezi psanou a mluvenou publicistikou.

Črta je specifický beletristický útvar, který se v současnosti objevuje jen velmi zřídka. Tento publicistický článek uvádí přesné a konkrétní údaje, ale užitými výrazovými prostředky směřuje spíše k beletrizaci.

Stručný a krátký útvar, který si neklade za cíl řešení aktuálních problémů ani podávání přesných a v danou chvíli důležitých informací se v publicistice nazývá **sloupek**. Bývá aktuální, je to bezprostřední reakce na událost nebo dílčí postřeh ze života. Někdy bývá vtipný, humorný jindy kritický. Do jeho stylu proniká hovorovost, což je způsob, jak se snaží více oslovit čtenáře. Sloupek byl v minulém století útvarem typickým pro Lidové noviny. Své sloupky zde publikovali mnozí známí čeští spisovatelé.

Medailonek je krátký text o významné osobnosti, zaměřený zejména na důležité biografické údaje, ale také vlastnosti nebo počiny významné osobnosti. Bývá uveřejňován u příležitosti jubilea nebo úmrtí, případně jako nekrolog. Medailon se objevuje v upravené podobě v televizi či rozhlase.

3. JAZYK PUBLICISTICKÝCH TEXTŮ

Publicistika využívá široké spektrum jazykových prostředků, které se v závislosti na společnosti a jejím vývoji neustále proměňují. „S podmínkami společenského vývoje je těsně spjat zejména styl publicistický. Sloh novin a politických periodik věrně a plně odráží politickou stránku společenského vývoje. Dnešní sloh novin je odlišný od slohu novin dřívějších dob.“[8] Publicistika je dynamická, přizpůsobuje se systému dané doby, vývoji v oblasti vědy a techniky. Pro komunikáty z této oblasti je charakteristické užívání spisovného jazyka, zároveň se zde objevují i slova z dalších oblastí slovní zásoby. Jedná se o výrazy obecně české, slangové a profesionalismy, s jejichž pomocí autoři dosahují větší autentičnosti textu.

Příznakové prostředky publicistiky rozdělujeme do dvou základních skupin, a to na prostředky automatizované a aktualizované. H. Srpová (1998) uvádí, že termíny aktualizace a automatizace byly do české jazykovědné terminologie uvedeny významným českým jazykovědcem B. Havránkem (1932) ve stati Úkoly spisovného jazyka ve sborníku Spisovná čeština a jazyková kultura. Oba tyto termíny mají původ v ruském formalismu. Původně se přímo nevztahovaly přímo na publicistický styl.

3.1 Pojmenování automatizované

„Automatisací rozumíme takové užívání jazykových prostředků, a to buď isolovaných, nebo vzájemně spojovaných, jaké je obvyklé pro určitý úkol vyjádření, totiž takové, že výraz sám nebudí pozornost, vyjádření po stránce formy jazykové se děje a je přijímáno jako konvenční a chce být srozumitelné již jako součást jazykového systému a nikoli teprve doplněním v konkrétním jazykovém projevu ze situace a souvislosti.“[9] Havránek (1932) uvádí, že abychom mohli konkrétní vyjádření označit za automatizované, musí jej takto chápat produktor i recipient.

Podle Jelínka (1957) se automatizované prostředky vyskytují v rovině lexikální i v rovině fonetické. Zde je zautomatizována výslovnost hlásek a hláskových skupin, slovní přízvuk, větný přízvuk i větná intonace. Jako ustálené označujeme ve spisovném jazyce i morfologické prostředky, vývojem jazyka došlo ke vzniku mnoha dubletních tvarů, které

[8] BEČKA, J. V. (1992): *Česká stylistika*. Praha: Academia, s. 38.

[9] HAVRÁNEK a kol. (1932): Úkoly spisovného jazyka a jeho kultura. In: *Spisovná čeština a jazyková kultura*. s. 52.

v publicistických textech nepociťujeme jako neobvyklé. V syntaktické rovině se automatizace týká jednotlivých větných členů i celých textů. Jelínek (2003) považuje za projev automatizace ve slovotvorbě také využívání určitých slovotvorných modelů.

J. Hubáček (1985) charakterizuje automatizaci následujícím způsobem. „Automatizací se rozumí užívání stejných prostředků ve stejných komunikačních situacích, účastníky komunikace jsou chápány jako očekávané, konvenční, (svou formou nevzbuzují pozornost, např. stereotypní začátky některých zpráv a oznámení, informace o počasí, o odběru plynu a elektřiny apod.)“

Prostředkům automatizovaným se věnoval také J. V. Bečka. „Pojmenování může býti v jazyce ustálené, běžné, obvyklé. Říkáme mu lexikální nebo též zautomatizované nebo zmechanizované.“[10] V později vydané publikaci J. V. Bečka (1992) vztahuje pojem automatizace konkrétně k publicistice. Uvádí, že užití automatizovaného pojmenování je při tvorbě publicistických textů výhodné z hlediska jazykové ekonomie. Autorovi usnadňuje formulaci myšlenek, pohotovost vyjadřování a také srozumitelnost, protože je obecně známé. Automatizace vyhovuje nejlépe zpravodajským útvarům, ve kterých se často užívají novinářská klišé a ustálené slovní obraty. Na druhé straně chybí automatizovanému pojmenování překvapivost a působivost.

J. Chloupek (1986) dělí automatizované prostředky do několika skupin. První skupinou slov jsou **výrazy vyjadřující solidaritu s dobou a společenským vědomím.** Jsou to zejména pojmenování z oblasti politiky, vědy, obchodu nebo kultury (kupónová privatizace), dále **ustálená obrazná vyjádření** (), při jejich nadměrném užívání se z nich stávají klišé. Třetí skupinou jsou **povšechná vyjádření**, výrazy se širokým významem (např. *masy*, *živly).* Další skupinu slov Chloupek označuje jako **prostředky skladebné kondenzace** (např. *v zájmu, u příležitosti*) a za prostředky automatizované označuje Chloupek také **nepravé věty vedlejší.** Vyznačují se tím, že po obsahové stránce není mezi nimi a větami, ke kterým jsou připojeny, vztah podřadnosti, nýbrž vztah koordinace nebo prostá souvislost. (např. *Nebyl dodržen termín dodání, což se majitelům nevyplatilo*.)

3.2 Pojmenování automatizované

Pojem aktualizace uvedl do české jazykovědy stejně jako pojem automatizace B. Havránek (1932) „Aktualisací naopak rozumíme užití jazykových prostředků takovým

[10] BEČKA, J. V. (1948): *Úvod do české stylistiky*. Praha: Nakladatelství ing. Roberta Mikuty, s. 27.

způsobem, že samo budí pozornost a je přijímáno jako neobvyklé, jako zbavené automatizace, disautomatisované, např. živá básnická metafora (na rozdíl od lexikalisované, která je automatisovaná)".[11] Aktualizovanými prostředky v textech se zabývali také vědci z oblasti literárněvědné, jako je například J. Mukařovský, J. Hrabák, F. Vodička nebo M. Červenka.

Podle H. Srpové (1998) je možné na aktualizaci nahlížet dvojím způsobem. Za aktualizované se v některých případech považují ty výrazové prostředky, jež jsou nekonvenční, osobité a individuální. Mohou to být neologismy, slova autorská, parafráze citátů nebo modifikace již existujících prostředků. Aktualizací se v tomto pojetí rozumí také zvláštní typ písma a grafická úprava textu, případně také zvláštnosti v horizontálním nebo vertikálním členění komunikátů. Existuje také jiné pojetí aktualizace – v tomto případě se za ni považuje pouhé přebírání prostředků z jiných stylových vrstev, například použití prostředků z uměleckého stylu v publicistickém textu. H. Srpová (1998) se přiklání k prvnímu názoru - aktualizace není vázána pouze na konkrétní text a situaci. Jde především o aktuální užití jazyka, o nezvyklou formu.

J. V. Bečka (1992) uvádí, že aktualizace se promítá i do řečových prostředků, např. do intonace nebo modulace hlasu. Aktualizovat lze i výraz automatizovaný, a to v případě, že je zasazen do nové či neobvyklé souvislosti.

Podle J. Hubáčka (1985) se aktualizací rozumí užívání jazykových prostředků, které jsou nové a neotřelé, čímž aktivizují pozornost a vnímání adresáta. Při aktualizaci hraje důležitou roli osobitý výběr výrazových prostředků, který záleží na autorovi textu..

Aktualizaci a jejímu dělení se věnuje také B. Junková (1995). „Aktualizací rozumíme zvláštní, nové a ne zcela obvyklé užití jazykových prostředků. Ty umožňují zprostředkovat čtenáři nový pohled na skutečnosti již známé. Aktualizované prostředky na sebe v textu upozorňují, budí pozornost, jsou považovány za neobvyklé, neočekávané. Jejich cílem je překvapit, upozornit na něco, vyburcovat čtenáře k zamyšlení."[12] Aktualizované prostředky dělí B. Junková do několika skupin. První skupinou výrazů jsou **nově utvořená obrazná pojmenování,** jedná se často o metafory (např. *praní špinavých peněz, Amerika se diví, úřad už myslí jinak*), dále **frazeologismy a obraty z lidové frazeologie**, různá přísloví, rčení,

[11] HAVRÁNEK, B. a kol. (1932): Úkoly spisovného jazyka a jeho kultura. In: *Spisovná čeština a jazyková kultura*. s. 53.

[12] JUNKOVÁ, B. (1995): Jazykové aktualizace a automatizace v současné publicistice. In: *Spisovná čeština a jazyková kultura.* Sborník *z olomoucké konference pořádané ve dnech 23. - 27. 8. 1993.* Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, díl druhý, s. 226 – 229.

pořekadla, často s drobnými obměnami (např. *nechceme malovat věci na růžovo, není kouře bez síry, hází jim klacky pod nohy, ODS vykopala válečnou sekeru*). Třetí skupinou slov jsou **prostředky kondenzační**. Zde je nezastupitelná role shodného přívlastku, nahrazujícího často vedlejší větu (např. *inflační vajíčka, rozpočtová válka, špinavé peníze*).

M. Jelínek (2003) zastává názor, že aktualizace vzniká záměrným odchýlením od standardního vyjadřování a autor jí sleduje nějaký zvláštní cíl. Aktualizovány mohou být složky všech oblastí jazyka. Nejvíce se aktualizace uplatňuje ve slovotvorné soustavě a syntaktické stavbě.

Aktualizace se v publicistických komunikátech může projevovat také v různých nadpisech, titulcích, podtitulcích nebo mezititulcích.

3.3 Shrnutí

Většina publicistických textů vzniká jako reakce na aktuální událost. Výsledkem je stereotypnost ve vyjadřování, která je charakteristická pro velkou část publicistických komunikátů, nejvíce zřejmě u textů v denním zpravodajství, jejichž úkolem je produkovat rychlé, určité a rozsahem omezené informace. V těchto situacích si publicisté pomáhají užitím ustálených jazykových konstrukcí a stereotypních obratů. Pro autory je důležité, že čím je projev jednodušší a blíží se standardu, tím snadněji a rychleji je adresáty přijímán.

Na opačném pólu stojí aktualizované prostředky**.** Autoři v tomto případě užívají nevšední jazyková vyjádření osobitým a tvůrčím způsobem, aby vzbudili čtenářskou pozornost. Jedná se například o originální básnickou metaforu, personifikaci a podobně. Vhodně zvolená aktualizovaná vyjádření oživují text, zároveň však zvyšují nároky na soustředění čtenáře – ten musí při čtení textu vynaložit více úsilí, neboť aktualizované prostředky aktivizují jeho pozornost. Publicisté užívají jazykové prostředky v případě, pokud má jejich text mít větší účinnost a působnost.

Mezi automatizovanými a aktualizovanými jazykovými prostředky není možné stanovit žádné pevné hranice, především proto, že výrazové prostředky užívané v publicistických komunikátech jsou poměrně nestálé. Jazykové prostředky původně chápané jako aktualizované, které vhodně plní svůj úkol a jsou prověřeny praxí, se ustalují. V opačném případě může publicista osobitým způsobem použít jazykový prostředek, který byl v jiném textu automatizován a aktualizovat ho.

Kromě stylově neutrální vrstvy spisovného jazyka najdeme v současné publicistice i specifické výrazové prostředky jako jsou například obrazná pojmenování nebo frazémy, na kterých se automatizace a aktualizace uplatňuje.

4. HISTORIE RUDÉHO PRÁVA

Deník Rudé právo vznikl jako oficiální tiskovina orgánu Československé sociálně demokratické strany dělnické. Poprvé vyšel v září roku 1920 a svým působením volně navazoval na deník Právo lidu, který byl v předchozích letech zrušen. Svůj název Rudé právo získalo od Jana Skály, který působil jako redaktor Práva lidu.

Dne 20. září 1920 vyšel poprvé Večerník Rudého práva. O rok později - tedy v roce 1921 se Rudé právo stalo tiskovým orgánem Československé komunistické strany. Mottem deníku od této doby je: „*PROLETÁŘI VŠECH ZEMÍ, SPOJTE SE!"*

Stálá redakce Rudého práva měla poměrně málo zaměstnanců, jejich počet se obvykle pohyboval okolo patnácti. Se jménem tohoto deníku načas spojily své pracovní životy také mnohé významné novinářské i umělecké osobnosti. Za nejvýraznější osobnost Rudého práva je považován Bohumír Smetal. Stal se hlavním redaktorem a také odpovídal za politické řízení Rudého práva. Mezi další významné osobnosti, které v Rudém právu po jistou dobu působily, patřili například Ivan Skála, Josef Rybák, Jan Šverma, Václav Kopecký, Julius Fučík, Ladislav Štoll, Kurt Konrad, Ivan Olbracht, Josef Hora, Marie Majerová i Zdeněk Nejedlý. V deníku pracovali také lidé, které bychom dnes nazvali externími dopisovateli - byli to řadoví občané bez příslušného vzdělání, tzv. děldopové, což byla vžitá zkratka pro dělnického dopisovatele. Většinou zůstávali v anonymitě. Tato pozice se objevila v Rudém právu poprvé ve dvacátých letech.

Rudé právo zažilo nejslavnější období ve své historii v předválečných letech 1936 až 1938. Vedením redakce v těchto letech byl pověřen Jan Šverma, blízký spolupracovník Klementa Gottwalda. Z Rudého práva se v tomto období stal list s vysokou ideologickou, politickou a novinářskou úrovní. V této době výrazným způsobem vzrostl náklad deníku – v roce 1928 to bylo 5 tisíc výtisků denně, v roce 1938 to bylo již 40 tisíc a před válkou bylo distribuováno dokonce 140 tisíc výtisků za jediný den.

Důležitou roli v historii Rudého práva sehráli takzvaní kolportéři. Hlavním úkolem kolportéra bylo zprostředkovat roznášku a prodej tisku. Zajímavé je, že v této funkci většinou působili dobrovolníci, kteří zprostředkování odběru novin ostatním soudruhům chápali jako svůj stranický úkol.

Během 20. a 30. let bylo vydávání Rudého práva několikrát pozastaveno. Poprvé se tak stalo 28. října 1928 na jeden měsíc. Vydávání novin bylo dohromady zastaveno pětkrát, nejdelší prodleva trvala 3 měsíce. Naposledy vyšlo Rudé právo oficiálně před válkou v říjnu 1938. Poté se vydávání těchto novin stalo ilegální činností. Po dobu 2. světové války deník

nevycházel pravidelně a byl méně obsažný. 1. května 1945 vyšlo poslední číslo ilegálního Rudého práva. Ve dnech, kdy v Praze probíhalo květnové povstání lidu, vyšlo v Lidovém domě Rudé právo s aktuálními informacemi a to již opět legálně. V dalších květnových dnech byla redakce novin přemístěna z Lidového domu do Prahy 1 na Florenc.

Vývoj Rudého práva dostal po válce nový impuls a v pozdějších letech upevnil své postavení nejrozšířenějšího a nejčtenějšího deníku u nás.

Po válce se změnila také celá formální koncepce Rudého práva, začalo totiž vycházet ve velkém formátu. V tomto období činil náklad Rudého práva více než milión výtisků. Od roku 1968 se v Rudém právu vycházela nová příloha nazvaná Haló sobota.

Během 70. let bylo Rudé právo ve své práci velice úspěšné, získalo několik cen, např. Řád Klementa Gottwalda nebo Řád Vítězného února.

Velký zlom přišel po sametové revoluci na podzim roku 1989. Redakce se odpoutala od KSČ a začala vydávat deník nově nazvaný pouze Právo. Tyto noviny jsou v současnosti považovány za periodikum myšlenkově blízké sociální demokracii. V současné době vychází také deník Haló noviny, který je považován za noviny úzce spjaté s KSČM.

4.1 Charakteristika deníku Rudé právo v roce 1989

Deník Rudé právo vycházel v roce 1989 od pondělí do soboty. Byl oficiálním listem komunistické strany, měl proto vysoký náklad a celostátní působnost. Deník měl svou pravidelnou obsahovou stavbu.

Politika

Rudé právo bylo oficiálním listem komunistické strany a proto je logické, že v jeho obsahové náplni převažovaly články s politickou tematikou. Politické zaměření měl vždy úvodník, na titulní straně se kromě toho většinou objevovaly i rozhovory s předními politiky ČSSR nebo zprávy z oficiálních návštěv zahraničních představitelů. Dále zde byly informace, jak probíhala aktuální politická jednání v naší socialistické republice nebo ve spřátelených zemích, informace o projednávání nových zákonů nebo zprávy ze zasedání KSČ.

V Rudém právu byly publikovány také články reflektující světovou politiku. Většinou byly tendenčně laděné. Jednalo se zejména o informace ze spřátelených zemí s komunistickým režimem jako SSSR nebo NDR. U některých textů je možné zaznamenat cenzurní zásahy, které se týkaly zejména výběru témat.Velký důraz byl kladen na negativní zobrazení kapitalistických zemí. Autoři chtěli manipulovat se čtenářským míněním –

v novinách proto mnohdy překládali naprosto zkreslené informace o komunistickém režimu a psali jen o jeho přednostech.

Hospodářství a ekonomika

V textech o hospodářství a ekonomice se autoři věnovali převážně zemědělství a exportu českého zboží do zahraničí. Československo bylo při hospodářské spolupráci orientováno především na spřátelené země ve východní Evropě, i když v článcích z roku 1989, které v této práci analyzujeme, se můžeme dočíst také o tendencích navázat spolupráci s dalšími zeměmi. Naši republiku v roce 1989 navštívila například delegace s obchodníky z Japonska.

Autoři vždy nezachovávali nestrannou objektivitu. ČSSR byla čtenářům prezentována jako bohatá země s rozvinutým hospodářstvím a ekonomikou, která se může rovnat kapitalistickým zemím.

Kultura

Rudé právo mělo rubriku, která čtenářům přinášela informace o kulturním dění - v novinách pravidelně vycházel přehled divadelních a filmových premiér. Objevovaly se zde také literární recenze nových knih, články o koncertech vážné i moderní hudby nebo reportáže z vystoupení různých zahraničních baletních souborů. V kinech se v této době promítalo mnoho filmů ze Západu. Čtenář se v Rudém právu mohl dočíst také o mnohých literárních, hudebních či výtvarných soutěžích, které probíhaly. I v této oblasti je možné zaznamenat cenzuru, ovšem již velmi mírnou. Jak je obecně známo, režim v této době již povolal vystupovat i těm umělcům, kteří nesympatizovali s komunistickou stranou.

Rozhlas, televize

Rudé právo na svých stránkách zprostředkovávalo čtenářům pravidelné informace, které se týkaly programu televize a rozhlasu.

Sport

Rubrika zabývající se sportovními událostmi byla jednou z nejméně tendenčně ovlivněných. Publicisté informovali čtenáře o konkrétních sportovních událostech, které probíhaly. V článcích se stejně jako dnes objevovaly výsledky různých sportovních utkání. Jediné, co by bylo možné vytknout, je někdy až přehnané vyzdvihování úspěchů československých sportovců.

Černá kronika

Černá kronika byla jednou z nejstarších rubrik. Souvisí to zřejmě s faktem, že v tehdejší době nebylo žádoucí přinášet informace negativního charakteru.

Sobotní vydání

Od roku 1968 vycházelo vždy v sobotu Rudé právo s přílohou nazvanou Haló sobota. Tato obsahovala 16 stran. Články se týkaly především využití volného času. Příloha zahrnovala texty z více oblastí, tak aby si každý čtenář mohl vybrat. Byly zde například recepty, tipy k zahradničení, zajímavosti o zvířatech, rodině a výchově, rozhovory se známými herci nebo zpěváky a také pohlednice ze zahraničních měst nebo články o módě. Několik stran bylo věnováno inzerci.

Grafická stránka

Rudé právo mělo výrazné „záhlaví“, nacházelo se v levé horní polovině titulní strany. Byly zde uvedeny základní údaje o periodiku. Nejvýraznějším a největším písmem byl napsán název listu Rudé právo. Nad názvem bylo umístěno datum konkrétního výtisku - zcela nahoře stál rok, v našem případě 1989, následovala číslovka ve tmavém čtverci označující den, vlevo vedle ní byl slovně napsán příslušný den v týdnu, a nakonec celým slovem uvedený měsíc. Od příslušného data nalevo byly zobrazeny tři řády a to Řád Klementa Gottwalda – za budování socialistické vlasti, Řád republiky a Řád Vítězného února. Nad nimi byl tiskacím písmem slogan „PROLETÁŘÍ VŠECH ZEMÍ, SPOJTE SE!“ Pod názvem Rudé právo bylo rozepsáno označení působnosti listu, „Orgán Ústředního výboru Komunistické strany Československa.“ Všechny tyto výše uvedené informace byly podtrženy plnou čarou. Pod ní se zcela vpravo nacházela informace o ceně novin, vlevo číslo a ročník novin. Také tyto údaje byly podtrženy černou čarou, která tímto způsobem opticky oddělila „záhlaví novin“.

Grafické ztvárnění novin bylo nevýrazné, neobjevovaly se žádné zvláštní grafické úpravy. Tvůrci novin používali pouze rozdílné velikosti, typy a řezy písma. Titulky byly psány verzálami, kurzíva se vyskytovala u popisků k fotografiím. Fotografie se v novinách objevovaly v porovnání s dnešními novinami málo a nebyly příliš originální. Často se jednalo o fotografie československých politiků nebo různých zahraničních státníků. Pod fotografiemi byl obvykle vpravo umístěn jedno i víceřádkový, kurzívou napsaný popisek a vpravo jméno fotografa.

Paginace stran byla na každé straně uvedena vpravo dole velkou arabskou číslicí. Výjimku tvořila první strana a osmá strana. Na poslední straně byla místo čísla stránky pod čarou několikařádková tiráž, ve které byl uveden vydavatel deníku, šéfredaktor a další vedoucí pracovníci, dále také adresy jednotlivých krajských redakcí a podobné informace.

Rudé právo mělo svou stálou obsahovou skladbu, která se měnila pouze kvůli významným událostem. Pokud redakce usoudila, že byla mnohdy věnována převážná část čísla novin. Ostatní rubriky pak byly buď zcela vypuštěny, nebo zredukovány na co nejmenší

možnou míru. V případě významných a dlouhodobějších akcí, především sportovních, byly zavedeny rubriky nové, jež zanikly vždy spolu se skončením dotyčné akce. V novinách se čtenář mohl setkat s texty zpravodajskými, publicistickými, zábavnými i vzdělávacími. Každý text byl ukončen signaturou v podobě autorova jména, iniciály, monogramu, symbolu nebo značky. Na začátku každého zpravodajského sdělení byl jako první tiskacími písmeny uveden domicil a v závorce následoval zdroj informace (například ČTK, od našeho zpravodaje apod.)

V Rudém právu byla, stejně jako je tomu u všech ostatních novin, nejdůležitější **titulní strana.** Jejím úkolem bylo zaujmout a vzbudit ve čtenáři pozornost. Na titulním listě těchto novin nikdy nechyběl v prvním dlouhém sloupci vlevo umístěný úvodník, který obsahoval stanovisko redakce k nějakému aktuálnímu problému. Jelikož bylo Rudé právo vydáváno Komunistickou stranou Československa, odpovídal úvodník i stranickému politickému programu. Charakteristickým znakem úvodníku byla výrazně zvětšená a zesílená první iniciála. Pozornost poutal především základní článek k nejdůležitějšímu tématu z celého čísla, dnes bychom jej označili jako tzv.„otvírák“. Články uvedené na titulní straně často pokračovaly na stranách dalších, nejčastěji na straně druhé. Na pokračování článku byl čtenář upozorněn na konci textu drobnou, kurzívou napsanou poznámkou v závorce. Vpravo dole byla rubrika Stručně ze světa, někdy také Slovo ke dni. Pokud noviny obsahovaly nějakou přílohu, byl na ni čtenář upozorněn již na titulní straně stručnou informací v rámečku ohraničeném černou tlustou čarou-

Druhá strana novin se věnovala především domácímu zpravodajství, ale setkat se zde můžeme i s texty zábavnými a publicistickými. Tato strana měla své pravidelné rubriky. Typické byly pro tuto stranu zprávy zkrácené, které vyjadřovaly pouze jeden základní fakt. Často byly tvořeny jednou až třemi větami. Neměly vlastní titul ani samostatné umístění a byly řazeny do rubrik spolu s jinými krátkými zprávami pod společné označení. Jednotlivé zprávy od sebe byly odlišeny tučně vytištěnými počátečními slovy a nápadným grafickým znakem (např. tučným puntíkem, hvězdičkou nebo čtverečkem). Tento typ zpravodajského útvaru byl použit i v rubrice Dálnopisem, poštou, telefonem, Z černé kroniky, Světem kultury, Mezinárodní styky, Předpověď počasí. V pondělním vydání novin našel čtenář Pozvánku na výstavu. Pro zábavu a rozptýlení byla někdy také zařazena křížovka.

Na **třetí straně** měla většinou své místo rubrika Z redakční pošty, ve které byly otiskovány různé dopisy čtenářů, kteří se vyjadřovali k textům Rudého práva nebo k aktuálním událostem. Ostatní články byly publicistického charakteru a vyjadřovaly se k různým událostem a problémům. Někdy byla třetí strana věnována otištění nějakého prohlášení, případně velkému ekonomickému rozboru.

Čtvrtá strana byla v sobotním Rudém právu vyhrazena pouze televiznímu programu. V jiných dnech se zde objevovala rubrika Potřebujete poradit? Předpověď počasí, Z knižní nabídky, jindy rubrika Oznámení, Konkursy, Pozvání na cesty.

Pravidelnou součástí **páté strany** byl oddíl Kultura. Sobotní vydání Rudého práva věnovalo tomuto tématu celou tuto stranu. Někdy redakce podle aktuální potřeby zařazovaly rubriku Potřebujete poradit? Napsali… nebo Vyšla sbírka zákonů, Předpověď počasí nebo program rozhlasu a televize. Tato strana nabízela ve všední dny i tématiku, která s kulturou souvisela. Tyto dvě odlišné části od sebe oddělovala svislá černá čára. Jednalo se například o literární recenze, fejetony a podobně.

Šestá strana byla vyhrazena událostem ze zahraničí. Svůj prostor zde dostalo jak zpravodajství a publicistika, tak útvary beletrizované.

Sedmá strana obsahovala zcela pravidelnou rubriku 24 hodin v zahraničí, což byly krátké politické a hospodářské články se zprávami ze zahraničí, dále Řekli – napsali, prostor dostaly i útvary beletristické. například Pohlednice z…

Informace ze světa sportu byly v Rudém právu na poslední, **osmé straně**. Příznivec sportovní tématiky zde výsledky sportovních klání, mohl se seznámit s rozmanitými druhy sportu a zároveň byl informován o připravovaných sportovních akcích.

4.2 Události roku 1989 na stránkách Rudého práva

V této kapitole se pokusíme přiblížit dobu, o které publicistické texty, jež analyzujeme, přinášely informace. Vybírali jsme zejména události, které se týkaly života v Československu. Ze zahraničních zpráv jsme volili pouze ty nejdůležitější, které se zároveň nějakým způsobem československých občanů dotýkaly. Jedná se především o události z následujících oblastí života: politika, společnosti, kultura a sport. Události jsou řazeny podle měsíců.

Leden

První lednový den vypukla mezi USA a zeměmi EHS nová obchodní válka. Rudé právo otisklo novoroční projev Gustáva Husáka s názvem Cílem naší společnosti je všestranný rozvoj člověka.

V týdnu od 15. ledna se konaly každé odpoledne v Praze na Václavském náměstí a v jeho okolí spontánní manifestace občanů na protest proti komunistickému režimu a k uctění památky studenta Jana Palacha, jež se na Václavském náměstí 16. ledna 1969 upálil. Pokojné demonstrace byly tvrdě potlačovány Státní i Veřejnou bezpečností a oddíly Lidových milicí.

Přesně před čtyřiceti lety se v Moskvě sešli představitelé SSSR a států, které se rozhodly jít socialistickou cestou. Z této porady vznikl dokument o založení rady vzájemné hospodářské pomoci, první mezinárodní socialistické organizace.

Japonsko přišlo o svého panovníka. Po těžké nemoci zemřel ve věku 87 let japonský císař Hirohito, který usedl na trůn v prosinci 1926, aby nahradil svého otce Jošihita. Novým nástupcem se stal císařův syn Akihito.

Také světové výtvarné umění ztratilo v lednu 1989 jednu ze svých ikon. 23. ledna zemřel ve věku 84 let Salvador Dalí, španělský malíř, jeden z nevýznamnějších tvůrců 20. století. V dějinách výtvarného umění navždy zůstane zapsán svými originálními surrealistickými díly.

V lednu roku 1989 se v ruském Anchorage konalo mistrovství světa v hokeji. Stoproní Stoprocentní úspěchem zaznamenaly evropské celky. Hokejisté z našeho kontinentu vybojovali všechny medaile. Konečné pořadí bylo následující - 1. SSSR, 2. Švédsko, 3. ČSSR.

Únor

V únoru roku 1989 byla po devíti letech ukončena invaze SSSR do Afghánistánu. Jako symbolicky poslední voják Sovětské armády v Afghánistánu, čítající původně 115 000 mužů, opustil zemi její nejvyšší velitel - generál Boris Gromov. Od15. února jsou tedy Afghánci svrchovanými pány nad svou zemí.

Rudé právo informovalo československé občany o tom, že v uplynulém roce byl snížen objem vzájemného česko - sovětského obchodu o osm set miliónů rublů. Do uvedené platební nevyrovnanosti se naše země dostala dlouhodobě neměnnou strukturou obchodní výměny.

Prezident ČSSR Gustáv Husák propůjčil děkanovi Slovenské evangelické bohoslovecké fakulty profesorovi ThDr. Karolu Gábrišovi při příležitosti jeho 70. narozenin za angažovanou činnost ve prospěch vlasti a míru Řád republiky.

Známé pražské divadlo Reduta znovu po rekonstrukci otevírá a vítá zpět jak účinkující tak diváky. Celá rekonstrukce trvala jeden a půl roku. Reduta patří Československé umělecké agentuře Pragokoncert.

Čtveřice českých tenistů – Mečíř, Šrejber, Šmíd a Korda - se rukou společnou podělila o zisk čtyř bodů v náročném daviscupovém utkání s týmem SSSR. Tento bodový zisk, který se zrodil v pražské Sportovní hale, posunul naše reprezentanty mezi posledních osm týmů světové skupiny neoficiálního mistrovství světa družstev.

Březen

Prezident ČSSR Gustáv Husák oznámil dopisem, který byl otištěn v Rudém právu,, že svolává na den 1. března 1989 Federální shromáždění ČSSR k jarnímu jednání.

Konec používání freonů udělali během roku 1989 v trebišovském závodě Tesla elektroakustika. Už půl roku používají nové letovací zařízení firmy Hollis z USA. Tento stroj umožnil zvýšit výkon výroby, ale zároveň vylučuje negativní vliv lidského činitele na kvalitu výroby. Díky tomuto přístroji se závod obejde zcela bez freonů.

V Bulharském hlavním městě Sofii byly ve středu 4. března zahájeny 14. světové zimní studentské hry – Univerziáda 89. Začíná tak 10 denní kolotoč soutěží, kterých se účastní více než 1100 sportovců ze 34 zemí čtyř kontinentů, vyjma Afriky.

Více než dvousetčlennou delegaci žen přivítal v úterý 8. března ve slavnostně vyzdobeném Španělském sál Pražského hradu generální tajemník ÚV KSČ Miloš Jakeš a předseda vlády ČSSR Ladislav Adamec. Několik žen získalo ocenění.

V polovině března byla v Praze zahájena velká výstava knih vydaných 36 českými nakladatelstvími v loňském roce s názvem Knižní žatva 88. Výstava, kterou jako hlavní akci Měsíce knihy pořádá ministerstvo kultury ČSR, umožila vytvořit si představu o rozsahu a činnosti nakladatelství, o úrovni a vývoji v současné české kultuře a porovnat výsledky loňské české produkce.

Duben

Na začátku dubna odcestoval generální tajemník ÚV KSČ Miloš Jakeš na oficiální návštěvu do Vietnamu. Československý host uctil památku prvního vietnamského prezidenta Ho Či Mina. Soudruzi Miloš Jakeš a Nguyen Van Linh se navzájem informovali o situaci ve svých zemích a projednali spolupráci ČSSR a VSR. Vyslovili se také pro rozšiřování vztahů.

Brněnské výstaviště poprvé v letošním roce ožilo. Vystavovatelé ze 38 zemí se zde sešli na veletrhu s heslem Svět v kontaktu. Naše republika přišla o dalšího významného umělce. 5. dubna zemřel v Gottwaldově ve věku sedmdesáti osmi let jeden z nejvýznamnějších československých poválečných filmařů – národní umělec Karel Zeman. Patřil ke vzácným, talentovaným lidem, kteří dokázali získat srdce miliónů kouzelnými tvůrčími experimenty a zařadil se tak mezi tvůrce národní i světové kultury.

ČSSR v dubnu opustila další jednotka sovětských vojsk. V Olomouci byl zahájen přesun automobilního praporu Střední skupiny sovětských vojsk v ČSSR zpět do SSSR. Tento krok je v souladu s rozhodnutím sovětské vlády, které schválily členské státy Varšavské smlouvy.

Česká filharmonie se opět vydala na cesty. Tentokrát zamířila do asijských zemí. Zasloužilý umělec Vladimír Válek je prvním československým dirigentem, který hostoval v Soulu v Jižní Koreji. V sále pro dva a půl tisíce diváků řídil koncert ze skladeb Bedřicha Smetany, Antonína Dvořáka a Edvarda Griega.

V Dortmundu se konalo 40. mistrovství světa stolních tenistů**.** Již po několikáté se potvrdila převaha Evropanů a zejména Švédů v tomto sportu. Své postavení si udržely pouze reprezentantky Číny.

V dubnu skončilo mistrovství světa v ledním hokeji ve Švédsku. Československí hokejisté zde získali bronzové medaile. Titul mistrů světa vybojoval SSSR před Kanadou.

Květen

Na Pražském hradě byla první květnový den předána vysoká ocenění. Stalo se již tradicí, že na 1. máje jsou na Pražském hradě předávána vysoká státní vyznamenání nejlepším pracovníkům ze všech oblastí našeho politického, hospodářského a kulturního života. Dvaceti lidem byl propůjčen titul hrdina socialistické práce a dvanáct umělců dostalo čestný titul národní umělec.

Také ostatní českoslovenští občané slavili tradičním způsobem 1. máj, velký svátek pracujících. Oslavy mezinárodního svátku desítky let patřily neoddělitelným způsobem k našemu společenskému, politickému a občanskému životu. Hesla a transparenty svědčily o tom, co lidé na pracovištích prožívají.

12. května byl v Praze zahájen 4. ročník festivalu Pražské jaro 1989**.** Obsahově věnuje Pražské jaro pozornost symbióze hudby historické a klasické s hudbou 20. století.

Červen

V červnu skončil sjezd Československého svazu žen, kde byla novou předsedkyní zvolena Miroslava Němcová, čestnou předsedkyní Marie Kabrhelová. V závěrečné diskuzi vystoupilo 46 delegátek a zaznělo mnoho námětů i zkušeností z práce svazu.

V sobotu 10. června proběhla manifestace k 47. výročí vyhlazení Lidic, které se zúčastnilo několik stovek lidí v areálu památníku lidických mučedníků.

Cenu americké Akademie filmu umění a věd za nejlepší zahraniční film studentů kinematografie převzal v neděli 11. června v Los Angeles Jan Svěrák za svůj film Ropáci.

Trojský zámek v Praze je od června 1989 znovu zpřístupněn veřejnosti. Slavnostního otevření se zúčastnil i prezident Husák. Rekonstrukce stála 210 miliónů korun. Uživatelem zámku bude Galerie hlavního města Prahy.

Z Mistrovství Evropy ve Varně se vrací české basketbalistky se stříbrnými medailemi za druhé místo. Nestačily pouze na vítězný tým ze SSSR. Na třetím místě skončily basketbalisty Jugoslávie.

Červenec

Tři sousední státy střední Evropy: Československo, PLR a NDR se sešly v polské Vratislavi, aby uzavřely významnou dohodu o spolupráci při ochraně životního prostředí. Výsledkem spolupráce by mělo být celkové zlepšení ekologické situace všech zmíněných zemí.

Generální tajemník ÚV KSČ a předseda ÚV Národní fronty ČSSR Miloš Jakeš přijal v Praze předsedu výkonného výboru Organizace za osvobození Palestiny a prezidenta Palestiny Jásira Arafata, jenž je v ČSSR na krátké pracovní návštěvě, aby spolu jednali o situaci na Blízkém východě.

Skončil bratislavský mezinárodní chemický veletrh Incheba 89, kde své nejnovější produkty světové chemie představilo 570 vystavovatelů z 28 států a ze Západního Berlína. Československé organizace zahraničního obchodu uzavřely na veletrhu kontrakty za téměř 4, 8 miliardy korun.

K významnému životnímu jubileu české operní pěvkyně Libuše Domanínské – Vyčichlové předal ve Valdštejnském paláci v Praze náměstek ministra kultury ČSSR blahopřejné dopisy generálního tajemníka ÚV KSČ M. Jakeše a prezidenta ČSSR G. Husáka s poděkováním za umělecké hodnoty, které svou tvorbou přinesla naší socialistické kultuře.

Za účasti hostů z 87 zemí světa byl zahájen XVI. Moskevský filmový festival. Jeho organizátoři zdůraznili svoji snahu o zvýšení prestiže festivalu, která v několika posledních letech upadala. Porotě předsedá polský režisér Andrzej Wajda.

V Banské Bystrici se konalo 82. Mistrovství ČSSR v lehké atletice, které však potvrdilo špatnou formu našich sportovců v této disciplíně.

Srpen

Oficiální třídenní návštěvu zahájil kubánský ministr zahraničí Isidoro Malmierca Peoli. Návštěva se uskutečnila na základě pozvání jeho československého protějšku Jaromíra Johanese.

Představitelé Československých aerolinií a PZO Omnipol podepsali s firmou Airbus Industrie kontrakt na dodávku dvou velkokapacitních letadel A 310 – 300, která budou sloužit pro přepravu cestujících a nákladu do Severní Ameriky a Kanady a na Dálný východ.

Takřka 3 roky trvala příprava v dějinách naší fotografie ojedinělé výstavy, která byla otevřena ke 150. výročí vzniku fotografie v prostorách pražského Mánesa. Podařilo se

shromáždit stovky prací autorů z celého světa, současných i už nežijících, v každém případě však světově proslulých jmen.

Předáním cen skončil v Jiráskově divadle 59. ročník národní přehlídky amatérských divadelních souborů – Jiráskův Hronov. V soutěžním programu hodnotila porota 7 inscenací, které uvedli ochotníci z celé republiky.

O mistrovské tituly a nominaci na blížící se MS v Plovdivu bojovali na račickém umělém kanálu naši kanoisté.

Září

Na zářijovém zasedání vlády ČSSR byly projednány čtyři návrhy zákonů, které budou předloženy Federálnímu shromáždění ČSSR. Představují další zásadní krok k přestavbě hospodářského mechanismu od 1. ledna 1990.

Prezident ČSSR Gustav Husák přijal na Pražském hradě krále Nepálu Bíréndru Bíra Bikrama Šáha Dévu, který přicestoval do Československa na krátkou neoficiální návštěvu.

Na programu 44. zasedání Valné hromady OSN, kterého se zúčastnilo 159 zastupitelů členských států organizace, je rozsáhlá agenda zahrnující 149 bodů a dotýkající se prakticky všech problémů současného světa, především boje za mír a odzbrojení

Po 14 dnech a za veliké účasti, cca 750 000 návštěvníků, skončila celostátní zemědělská výstava Země Živitelka 89 v Českých Budějovicích. Výstavy se zúčastnilo 250 našich a 74 zahraničních vystavovatelů.

Významného životního jubilea se právě v září 1989 dožila národní umělkyně – pěvkyně Marie Podvalová. V jejím repertoáru byly snad všechny slavné pěvecké role, které si je jen možné představit.

Unikátní a reprezentativní výstavou gotických obrazů zahájila svou stálou expozici starého českého umění Národní galerie v Jiřském klášteře na Pražském hradě.

Tři cenné kovy si přivezli čeští veslaři z Mistrovství světa, které se konalo na jugoslávském jezeře Bled.

Říjen

Na základě spolupráce vlád NDR a ČSSR bylo umožněno občanům NDR, kteří se zdržovali na velvyslanectví NSR v Praze a jeho okolí, vycestovat zpět do vlasti.

V pražském Paláci kultury byly slavnostně zahájeny Dny bavorského hospodářství, kterými chce sousední spolková země, největší z jedenácti zemí NSR, seznámit naše odborníky i širokou veřejnost s úspěchy svého vyspělého průmyslu a jeho nabídkou.

Nobelovu cena za mír pro rok 1989 převzal duchovní vůdce Tibetu Dalajláma. Podle tvrzení Norského Nobelova výboru byla udělena dalajlámovi za trvalou činnost ve prospěch

samostatnosti tibetského obyvatelstva, odmítání násilných metod a navrhování mírových řešení problémů.

Mírovou cenu německých knihkupců za rok 1989 si měl z rukou představitelů Německého svazu knihkupců převzít ve frankfurtském chrámů Sv. Pavla český dramatik Václav Havel. České úřady mu však nedaly souhlas k vycestování.

Finálovým zápasem USA: Španělsko (3:0) vyvrcholil v Tokiu 27. ročník Poháru federace, kde si Američanky potřinácté připsaly na své konto výhru. Naše tenistky se v japonské metropoli představily ve výborném světle a probojovaly se až do semifinále. Postupem mezi poslední čtyři týmy navázaly na úspěchy posledních let.

Listopad

Vynikající herec a skvělý pedagog Radovan Lukavský si 1. listopadu připomněl své sedmdesátiny.

12. listopadu v chrámu sv. Petra za přítomnosti papeže Jana Pavla II. proběhla kanonizace Anežky Přemyslovny. Aktu se zúčastnila čs. vládní delegace a na 10 000 poutníků z Československa.

V parlamentních volbách v Indii se žádné straně nepodařilo získat absolutní většinu. Dosavadní ministerský předseda Radžív Gándhí z toho vyvodil důsledky a sám odstoupil. Tím skončila 33letá vláda nehrúovsko – gándhíovské dynastie.

17. listopadu v podvečer došlo k demonstraci, která měla za důsledek vyvolání neklidu ve společnosti. Západní sdělovací prostředky rozšiřují zprávu, že jeden z účastníků demonstrace zemřel na následky zranění. Je to však záměrně šířená dezinformace, která neodpovídá skutečnosti. Na většině vysokých škol pokračují stávky. Nevyučovalo se na mnoha středních školách a nehrálo se v divadlech.

Prestižní list Wall Street Journal uveřejnil článek profesora Harvardské univerzity Jeffreyho Sachre, věnovaný rozboru problémů, před nimiž stojí hospodářství jednotlivých zemí východní Evropy po pádu komunismu.

V Madison Square Garden v New Yorku proběhne za účasti 8 nejlepších tenistů Turnaj Mistrů. Mezi nimi také zástupce ČSSR Ivan Lendl. Největší počet hráčů je z USA. Evropu kromě nás reprezentuje Švéd Edberg a Němec Boris Becker.

Prosinec

Ve středu 6. prosince večer vysílal československý rozhlas na stanici Praha premiéru rozhlasové hry Václava Havla Audience. Na provedení zaujal vynikající výkon Pavla Landovského jako Sládka i Václava Havla, který hrál Vaňka.

Úřadující prezident ČSSR Gustav Husák oznámil dopisem ze dne 10. 12. svou rezignaci.

Do bukurešťských ulic vyšlo přes milión lidí a demonstrovalo proti režimu a krvavým represím prezidenta Ceaušesca, který musel uprchnout poté, co se armádní jednotky v hlavním městě se přidaly k povstalcům, kteří obsadili klíčové budovy.

Náš zahraniční obchod se státy EHS prošel složitým vývojem. Nejvyššího podílu – téměř 13 procent bylo dosaženo v roce 1980, poté až do r. 1985 klesal a od té doby stoupá, stavu z r. 1980 však stále nebylo dosaženo. Obě strany však mají o rozšíření obchodování zájem.

Stovky a tisíce pozoruhodných dokumentů jsou v depozitářích Národního divadla. Nyní své sbírky chce představit veřejnosti. Ve spolupráci s Divadlem Na Vinohradech připravuje výstavu o minulosti tohoto souboru.

V Římě bylo rozlosováno fotbalové mistrovství světa 1990. Mužstvo ČSSR bylo vylosováno o skupiny A, kde bude mít za soupeře Itálii, Rakousko, a USA. Zápas se odehrají v Římě a Florencii.

5. HISTORIE MLADÉ FRONTY DNES

Mladá fronta DNES patří mezi nejčtenější české deníky. Za vznikem deníku stojí idea, která se objevila už během druhé světové války v ilegálním spolku Hnutí mládeže za svobodu. Hnutí obsadilo v roce 1945 tiskárnu v Panské ulici v Praze, kde byl za války vydáván nacistický deník Der Neue Tag. Zde začali tisknout a vydávat Mladou frontu. Jako inspirace pro samotný název posloužil titul předválečného časopisu levicových studentů Mladá fronta. Šéfredaktorem první redakce se stal Jaromír Hořec. Za zmínku stojí také další významná jména. Jako redaktoři zde působili např. básník František Listopad, který vedl kulturní rubriku nebo dramaturg Jan Grossmann. Z hlediska politického bylo periodikum tvořeno rozličnými zástupci politické scény. V redakci pracovali nestraníci, komunisté, sociální demokraté, národní socialisté i lidovci. Nově vzniklé vydavatelství Mladá fronta začalo kromě tohoto periodika vydávat například studentský časopis Středoškolák nebo literární měsíčník Generace.

Za komunistického režimu vadila nestrannost deníku právě představitelům KSČ. K vyhrocení situace došlo v roce 1953, kdy byly zestátněny tiskárny. Tehdy se Mladá fronta stala účelovým zařízením při Ústředním výboru Československého svazu mládeže. O šest let později se stal deník orgánem Ústředního výboru Socialistického svazu mládeže, který byl také jeho přímým vydavatelem.

Při revoluci v roce 1989 redaktoři Mladé fronty požadovali, aby již od 20. listopadu čtenářům zprostředkovávali pouze pravdivé informace. Deník se tím odlišil od ostatních periodik, která tehdejší situaci předkládala zkresleně, nebo ji naprosto ignorovala. Jejich požadavek byl splněn pouze částečně, komunistická strana stále ještě texty cenzurovala. Funkci šéfredaktora do této doby vykonávala Miloslava Moučková, kterou dne 20. listopadu vystřídal Liborem Ševčíkem. Změnil se i podtitul listu na „deník československé mládeže“. K 1. lednu 1990 bylo vydávání deníku převedeno opět do vydavatelství Mladá fronta.

Dne 27. července 1990 vznikla díky čtyřiašedesáti redaktorům a sekretářce MF akciová společnost MaF. Došlo k privatizaci novin, kterou podpořil tehdejší předseda vlády Petr Pithart. Jejich název se pak změnil na Mladou frontu DNES, jehož autorem je pravděpodobně Martin Komárek. První inovované vydání vyšlo 1. září 1990. V roce 1991 se spojila MaF a.s. s francouzskou firmou Socpresse, čímž vznikla společnost MaFra a.s., která je od roku 1995 majetkem německého koncernu Rheinisch- Bergische Druckerei- und Verlagsgeselaschaft, mbH. Firma vlastní několik dalších médií, například televizní hudební kanál Óčko, časopis Filtr, rádia Express a Classic či deník Lidové noviny. Vlastní i většinový

podíl v deníku Metro. Společnost má aktivity například také v Nizozemsku či v Polsku. Německý vlastník přispěl velkou měrou k ekonomickému rozvoji novin a zároveň se podařilo zachovat naprostou redakční nezávislost. Vydavatel MF provozuje v současné době také internetový portál iDNES, který je jakousi virtuální variantou tištěného deníku.

5.1 Charakteristika Mladé fronty DNES v roce 2009

V současné době má Mladá fronta DNES 12 stránkový rozsah, barevný magazín, sedm tematických a devět regionálních příloh. Ty se snaží zprostředkovávat podrobné informace z jednotlivých regionů. Krajské přílohy vznikají samostatně v jednotlivých redakcích. Mladá fronta DNES vychází 6x týdně. Redaktoři se snaží denně čtenářům přinášet aktuální a přesné zpravodajství, které se zakládá na ověřených informacích, rozsáhlé ekonomické zpravodajství a zasvěcené informace ze světa byznysu. Každé úterý noviny obsahují navíc přílohu Peníze, středa patří příloze Auto, Bydlení a Vzdělávání. Na své si přijdou také sportovní fandové. Kromě každodenního zpravodajství vychází vždy v pondělí speciální sportovní příloha.Ve čtvrtek čtenáři najdou v novinách přílohu Zaměstnání, v pátek Zdraví a Cestování. Součástí novin jsou tři magazíny. Ženský magazín ONA DNES vychází v pondělí, každý čtvrtek Magazín MF DNES s televizním programem a v sobotu magazín Víkend, který vysvětluje a do hloubky rozebírá události uplynulého týdne. V tomto týdeníku je i sekce Scéna informující o kulturním dění a sekce Kavárna – čtení pro náročného čtenáře.

MF DNES se vyznačuje především svým formálním uspořádáním. Noviny se dělí do tzv. sešitů, které jsou pak označeny jako A až F. Sešit A pak vždy obsahuje informace z domova- z oblasti politiky, společnosti, černé kroniky, kultury apod. Většinou je přítomna také anketa veřejnosti na aktuální téma, které je naznačeno na titulní straně a poté pokračuje později, např. na straně tři. V sešitě se také setkáme s událostmi zahraničními. Jedna strana je vymezena pro publicistiku, další pro diskusi či komentáře apod. Pro tuto část bývá vymezeno kolem dvanácti stran. Sešit B je věnován ekonomice a je podstatně kratší než sešit A. Jeho součástí bývají také strany, jež se zabývají kulturou. Sešit C slouží spíše pro zábavu, protože obsahuje různé hry, např. sudoku, dále televizní program, informace o počasí, horoskop. Čtvrtá část, sešit D, se zaobírá regionálními informacemi, tzn. že tato část novin se v každém kraji liší. Obsahuje informace z regionální politiky, společnosti, kultury, sportu a jiných zajímavostí. Součástí je také tzv. fotostrana, na které jsou zveřejněny fotografie čtenářů. Kromě základních sešitů bývá periodikum často rozšířeno ještě o sešity E a F, které se pak specializují na jednotlivé oblasti, např. na cestování, studium apod. tzn. vždy podle situace.

Noviny se vyrábějí ve vlastních tiskárnách v Praze a Olomouci a přizpůsobují se nejnovějším trendům - vznikají za pomoci moderních počítačových systémů.

5.2 Události roku 2009 na stránkách Mladé fronty DNES

V kapitole, která se věnuje nejdůležitějším událostem roku 2009, se pokusíme zjistit, jakým způsobem se tyto události promítly do denního tisku – v našem případě do Mladé fronty DNES. V roce 2009 již dvacet let existuje svoboda slova a tato skutečnost se jistě na vznikajících textech projevuje. Publicisté nejsou při výběru témat omezování žádnou politickou stranou, do hry však v současné době vstupují další faktory, jako je například komerce a podobně. Obsahovou skladbu novin ovlivňuje také vedení novin, které určuje agendu – to znamená, které události se na stránkách Mladé fronty objeví a které ne, případně na kterých stranách budou umístěny. Závažnost informací hraje samozřejmě i dnes důležitou roli, kromě toho ale také vedení dbá například na to, aby byly informace pro čtenáře zajímavé. Formální dělení v této kapitole bude shodné s kapitolou o událostech v Rudém právu.

Leden

Bilancování začíná 1. lednem, kdy se Česko na půl roku chopilo předsednictví Evropské unie, kterou hned v úvodu pobouřil český výtvarník David Černý se svým projektem Entropa - plastikou, kterou místo slibovaných 27 umělců vytvořil pouze on. Umělec se při tvorbě díla údajně snažil ztvárnit každou zemi EU tím, co je pro ni typické. Například Bulharsko se ostře ohradilo, proti tomu, že ho Černý představil v podobě tureckého záchodu. Nadšené nebylo ani Slovensko vyvedené jako salám obvázaný maďarskou trikolorou. Černý honorář za Entropu vrátil a společně s vicepremiérem Alexandrem Vondrou se omluvili "všem, kdo se cítili tím nějakým způsobem dotčeni".

Dne 6. ledna zastavilo Rusko na 14 dní přívod plynu do Česka a okolních států. Ty musely využít svých 40ti denních zásob. Na vině byl spor o výši ceny plynu mezi Ruskem a Ukrajinou.

14. ledna náhle zemřel renomovaný český architekt Jan Kaplický, jehož jméno bylo spojováno s kontroverzním návrhem na stavbu Národní knihovny na Letenské pláni.

Situace se uklidňuje i v oblasti Blízkého východu, kde 18. ledna utichly po dvaadvaceti dnech zbraně v palestinském pásmu Gazy. Radikální hnutí Hamas následovalo Izrael a vyhlásilo příměří. Po židovském státu ale požaduje, aby se z palestinského území do týdne stáhl. Izrael vyhlásil jednostranné příměří už v noci. Krátce po prohlášení Hamasu začal stahovat část svých vojsk z Gazy.

Únor

Hospodářská krize dolehla v únoru i na Českou republiku, kde se situace na trhu práce se zhoršuje rychleji, než se čekalo. Podle Českého statistického úřadu nezaměstnanost v lednu stoupla o osm desetin na 6,8 procenta, což je nejprudší skok, jaký kdy Česko zažilo. O práci se nyní uchází 398 tisíc lidí, nejvíc od dubna 2007.

Pavel Novák, výborný zpěvák, skladatel, hudebník a spisovatel, zemřel 11. února v Přerově. Bylo mu 64 let. Zejména v 60. letech patřil k největším hvězdám československé populární hudby.

18. února odstartovalo v Liberci Mistrovství světa v klasickém lyžování. Mistrovství bylo již od začátku sužováno organizačními a manažerskými problémy a dnes se k tomu přidala sněhová kalamita. Silničáři od rána nestíhali uklízet přívaly nového sněhu. Město zasypalo 80 centimetrů nového sněhu.

Anthony Suau z magazínu Time vyhrál 52. ročník prestižní soutěže World Press Photo. Jeho černobílá fotografie zachycuje policejního důstojníka, který prohledává byt při exekuci v Clevelandu.

I letos byly v Los Angeles udělovány výroční ceny Americké filmové akademie. Show ovládl indický Milionář z chatrče s osmi zlatými soškami. Mezi herci zvítězili Kate Winsletová, Penelope Cruz, Sean Penn a Heath Ledger. Čech Petr Forejt na cenu za ozvučení filmu Wanted nedosáhl.

Na amsterdamském mezinárodním letišti Schiphol došlo k leteckému neštěstí, když havaroval 25. února boeing společnosti Turkish Airlines se 134 lidmi na palubě. Podle nizozemských úřadů zemřelo devět lidí, osmdesát dalších záchranáři převezli do okolních nemocnic. Stroj nezvládl přistávací manévr, narazil do země vedle ranveje a rozpadl se na tři kusy.

Březen

V březnu se ve světě poprvé objevil nový virus chřipky, nazvaný prasečí. Zmutovaný virus, který obsahuje geny lidské, ptačí a prasečí chřipky, poprvé zabíjel v Mexiku, se postupně rozšířil po celém světě. Se šířícím se onemocněním narůstá i hygienická opatření zejména na letištích. Cestující, kteří přicestovali z Mexika, při jakémkoliv podezření na respirační onemocnění museli rovnou k doktorovi, případně do karantény.

Během televizního přenosu byli uděleni Čeští lvi. Sošku za nejlepší film a režii si odnesli bratři Trojanové za film Karamazovi. Po třech soškách České filmové a televizní akademie si rozdělili Tobruk a nečekaně také Hlídač č. 47. Vůbec poprvé se udělovala cena za

dokument, která připadla Občanu Havlovi; pro sošku si s režisérem Miroslavem Jankem přišel i bývalý prezident.

V Pacifickém oceánu u pobřeží tichomořského souostroví Tonga vybuchla podmořská sopka. Několik dní chrlila popel a kouř do výšky několika tisíc metrů. Obyvatelé přilehlých ostrovů byli podle vědců v bezpečí.

Spravedlnosti bylo učiněno zadost a bývalá komunistická prokurátorka Ludmila Brožová-Polednová (87) nastoupila do plzeňské věznice. Vrchní soud ji poslal za mříže na šest let za podíl na justiční vraždě Milady Horákové v roce 1950. Původně se snažila nástup oddálit, nakonec se rozhodla přijet do věznice sama.

24. březen byl osudovým dnem pro vládu Mirka Topolánka. Ve sněmovně se hlasovalo na návrh ČSSD o vyslovení nedůvěry. K opozici se připojili i Jan Schwippel a Vlastimil Tlustý z ODS a bývalé členky Strany zelených Olga Zubová a Věra Jakubková. Dodali tím čtyři potřebné hlasy a vláda padla. V poločase předsednictví EU se tedy hlavní role ujal nový úřednický premiér Jan Fischer.

Duben

Hned zkraje měsíce, 4. dubna, se stala Praha nejstřeženějším městem v Evropě, když na ruzyňském letišti přistál Boeing 747 Air Force One s americkým prezidentem Barackem Obamou a jeho manželkou Michelle. Tato návštěva trvala téměř 24 hodin. Přivítal ho prezident Václav Klaus s chotí a Mirek Topolánek. Druhý den se Barack Obama a jeho žena Michelle se sešli na Hradě s českým prezidentským párem. Obama si vyžádal při svém projevu panorama Prahy za zády. Celý svět ve své promluvě vyzval k tomu, aby vytvořili svět bez jaderných zbraní. Po projevu jel do Kongresového centra na summit EU – USA. Tam si popovídal i s exprezidentem Václavem Havlem. Z České republiky se Obama vydal do turecké Ankary.

Střední Itálii zasáhlo překvapivě 6. dubna nad ránem silné zemětřesení. Vyžádalo si nejméně sto padesát životů, na sto tisíc obyvatel kraje Abruzzo zůstalo bez přístřeší. Mezi oběťmi byli také hoch a dívka z České republiky.

Nechvalně známé Molotovovy koktejly použili pachatelé nočního útoku na romskou rodinu ve Vítkově na Opavsku. Dle policie není vyloučeno, že měl útok rasový podtext. Plameny zranily tři lidi - rodiče a dvouletou holčičku, která skončila s popáleninami na téměř 80 procentech těla v ostravské nemocnici.

V nizozemském Apeldoornu najelo ve vysoké rychlosti osobní auto do průvodu, který procházel městem u příležitosti oslav Dne královny. Účastnila se ho i současná panovnice

Beatrix s rodinou. Pět lidí zemřelo, z královské rodiny se nikomu nic nestalo. Řidič najel do davu, ale chtěl zaútočit na královskou rodinu.

Evropská unie zaznamenala první případ ve Španělsku, další dva byly potvrzeny ve Velké Británii. Mnohé země včetně Česka zavedly ochranná opatření.

Květen

Premiér Jan Fischer předal prezidentu Klausovi jména ministrů tzv. letní úřednické vlády. Prezident dnešní schůzku označil za poslední nezbytný krok k ukončení nynějšího "mezidobí, mezivládí či dvojvládí" a prohlásil, že novou Fischerovu vládu jmenuje na státní svátek 8. května.

Nečekanou podobu dostal předvolební mítink ČSSD na pražském Andělu, když se proměnil ve vaječnou střelnici. Nejvyšší představitelé sociální demokracie čelili stovkám letících projektilů, desítky z nich našly cíl. Palbě vajec neunikli kromě Paroubka ani další představitelé ČSSD. Jiřího Havla a Karla Březinu, kteří stáli blízko sebe, se jednomu z vrhačů dokonce podařilo zasáhnout jediným vejcem do obličeje. Podobný protest na předvolebním mítinku Česko nepamatuje. Policie dočasně uzavřela vstup do metra.

Staronovým předsedou KDU-ČSL se stal exministr Cyril Svoboda. Ve druhém kole volby na sjezdu porazil europoslance Jana Březinu. Stranu již kdysi vedl. Hned v prvním kole vypadla Michaela Šojdrová a dosavadní lídr Jiří Čunek. Ten se po prohře rozhodl nekandidovat už ani do předsednictva strany

Ve věku nedožitých 76 let zemřel na Floridě český zpěvák Waldemar Matuška. Příčinou úmrtí šestasedmdesátiletého umělce byl zápal plic a selhání srdce. ČTK to sdělila Matuškova rodina. Poslední rozloučení s jedním z nejoblíbenějších českých zpěváků 60. až 80. let se podle záměrů rodiny uskuteční v Praze.

Prasečí chřipka dorazila na konci května i do České republiky, když si ji z New Yorku přivezl český pilot. Muž se ale rychle uzdravil.

Červen

První červnový den letošního roku se stal osudným letu z Rio de Janiera do Paříže. Letadlo s 228 lidmi na palubě zmizelo nad Atlantikem a do cílové destinace už nedorazilo. Ihned se rozběhly záchranné akce. Pátrání bylo ale dlouho bez výsledku. Až po pár dnech bylo v Atlantiku objeveno rozesetých pár trosek letounu a několik mrtvých těl. Těla 178 pasažérů se až dodneška nenašla, stejně jako černé skříňky zmizelého airbusu. Co bylo příčinou nehody je stále příčinou spekulací.

V červnu vyhlásila Světová zdravotnická organizace pandemii prasečí chřipky. Začalo se mluvit o povinném očkování pro některé občany ČR.

Mezi nejdůležitější události měsíce června v Česku jistě patřily volby do Evropského parlamentu, které vyhrála ODS s 31 procenty. O devět procent předstihla svého největšího konkurenta ČSSD. Češi poprvé vybrali zákonodárce jen ze čtyř stran. Do Bruselu pojedou ještě komunisté se zhruba 14 procenty a KDU-ČSL s osmi.

Horké červnové dny zažil Írán, kde letos volili prezidenta. Západ si moc přál, aby jím už nebyl Mahmúd Ahmadínežád. Naději vzbudil Mír Hosejn Músáví, někdejší íránský premiér, který se po téměř dvaceti letech rozhodl vrátit do politiky. Jenže volby dopadly jinak - vyhrál v nich Ahmadínežád. Íránci tomu nechtěli věřit - hlavně lidé v Teheránu - a vyšli do ulic. Vláda ze země vykázala zahraniční novináře, ale informace se přesto dostávaly ven - díky internetu.

Záhady a tajemství obestírají skon popového idolu Michaela Jacksona. Zpěvák zemřel v Los Angeles, kde ho ve čtvrtek odpoledne místního času sanitka převezla do nemocnice v hlubokém kómatu. Padesátiletého zpěváka doma zradilo srdce. Záchranářům se ho nepodařilo oživit.

Přesně po šesti měsících skončilo pro Českou republiku její předsednictví v Evropské unii. Štafetu jsme předali Švédsku.

Červenec

Na začátku července prezident Klaus vyhlásil nový termín předčasných voleb na 9. a 10. října

Od 12. července opět čeští turisté musí mít pro cestu do Kanady víza. Kanadská vláda o tom informovala prostřednictvím svých webových stránek. Kanada se tak rozhodla kvůli zvyšujícímu se počtu žadatelů o azyl z Česka. Premiér Jan Fischer s ohledem na tuto událost svolal mimořádné zasedání vlády.

Tragická nehoda postihla festival Pohoda ve slovenském Trenčíně, když se při bouřce zřítil velký stan, ve kterém se nacházely stovky lidí. Na místě zahynul 29letý muž, později v nemocnici 19letá dívka a přes padesát návštěvníků utrpělo zranění. Někteří jsou ve vážném stavu. Na festivalu zasahovalo několik sanitek. Organizátoři akci okamžitě ukončili. Majitel stanu přiznal vinu za tragédii.

Obyvatelé a návštěvníci východní Asie a středního Pacifiku byli svědky nejdelšího úplného zatmění Slunce v tomto století. Některým pozorovatelům Měsíc zakryl sluneční kotouč až na šest minut a 39 sekund. Podle astrofyziků mohly zatmění vidět až dvě miliardy lidí, což by byl rekord v dějinách lidstva.

Takzvaná „ italská aféra“ vypukla poté, co se politici a lobbisté ČEZ „náhodně“ sešli na dovolené jen pár dní po schválení kontroverzního zákona o emisních povolenkách, který

energetickému gigantu vynese desítky miliard korun, trávili dovolenou ve známém letovisku Monte Argentario politici Topolánek, Urban a Řebíček a lobbisté napojení na ČEZ. Nechyběla ani projížďka na jachtách.

Srpen

Korea se chystala exemplárně potrestat u soudu dvojici amerických novinářek, které zadržela údajně na svém území a obvinila ze špionáže. Soud oběma uložil dvanáctiletý trest ve formě převýchovy v pracovním lágru. Čím dál nepřátelštější Koreu nakonec obměkčil bývalý americký prezident Bill Clinton, který v srpnu nečekaně zaletěl do Pchjongjangu a zpátky se vrátil i s novinářkami.

Na Slovensku zahynulo při výbuchu v uhelném dole v Handlové dne 10. srpna nejspíš všech dvacet zavalených horníků a záchranářů. Ministr vnitra Robert Kaliňák uvedl, že nalezli šestnáct těl. Vláda vyhlásila na zítřek státní smutek, rodinám obětí už poskytla jednorázovou pomoc ve výši 800 eur (asi 20 tisíc korun) a uvolní i další peníze.

Libyjský atentátník, který má na svědomí útok na letadlo společnosti PanAm, byl propuštěn na svobodu. Neštěstí, při němž se stroj v roce 1988 zřítil nad skotskou obcí Lockerbie, řadíme mezi jednu z nejhorších tragédií v nedávné minulosti. Za útok byl k doživotnímu trestu odsouzen libyjský terorista Abdal Basat Muhammad Midžrahí. Ve skotském vězení strávil Libyjec osm let. Letos 20. srpna ale přišly britské úřady s překvapivou zprávou: Midžrahího propouštíme. Oficiální důvod? Zdravotní stav Libyjce, který trpí neléčitelnou rakovinou prostaty a údajně mu měly zbývat pouhé tři měsíce života.

Ani předseda občanské demokracie Mirek Topolánek se nevyhnul fyzickému napadení, když se dostal při návštěvě koupaliště v Hustopečích u Brna do potyčky, která skončila ranou kamenem do hlavy. Ten vylétl spolu s vajíčky od čtyř mladíků. Způsobili mu zranění nad pravým okem. Policisté po mladících pátrají.

V USA zemřel senátor Edward Kennedy, mladší bratr někdejšího prezidenta Johna Fitzgeralda Kennedyho, zavražděného v roce 1963. Ikoně amerických demokratů a jednomu z nejdéle sloužících senátorů v dějinách bylo 77 let. Podlehl rakovině mozku, s níž bojoval od loňského května.

Září

Obyvatelé Brd a okolních vesnic potěšil Barack Obama, když oznámil, že plány na výstavbu raketového štítu v Česku a Polsku se ruší.

Ústavní soud na popud poslance Miloše Melčáka v září odložil vykonatelnost rozhodnutí prezidenta, o pár dní později zrušil jako účelovou změnu i ústavní zákon. Politici

se dohodli na trvalé změně ústavy. Po měsících vyjednávání Jiří Paroubek oznámil, že ČSSD předčasné volby nepodpoří. Mirek Topolánek následně složil poslaneckou funkci.

26. září přijela nová hlava katolické církve papež Benedikt XVI. na svou první návštěvu Česka. Část svého projevu na letišti pronesl papež v češtině. V sobotu navštívil kostel Panny Marie Vítězné. Na závěr dne vedl modlitbu v katedrále sv. Víta. Část neděle věnoval věřícím v Brně a poslední den návštěvy České republiky navštívil Starou Boleslav.

Zemřel americký herec Patrick Swayze. Ve věku 57 let podlehl rakovině slinivky, s níž bojoval dvacet měsíců. Swayzeho proslavila především role učitele ve filmu Hříšný tanec, filmoví fanoušci jej znají i jako Ducha nebo charizmatického surfaře ze snímku Bod zlomu.
Jako největší aféru českého školství po roce 1989 označují mnozí události na plzeňské právní fakultě, které vyšly najevo 19. září. Některé práce studentů chybí, další nesplňují požadavky, jiné jsou opsané. Někteří studenti absolvovali nestandardně rychle.

Světoznámého hollywoodského režiséra polského původu Romana Polanského dostihla třicet let stará kauza. Na konci září ho švýcarská policie zadržela na základě mezinárodního zatykače za znásilněné třináctileté dívky z roku 1977. Polanski kvůli tomu tehdy prchnul ze Spojených států a nikdy se tam nevrátil.

Říjen

V říjnu podlehla prasečí chřipce první Češka. V karlovarské nemocnici zemřela jednatřicetiletá žena. Ve vážném stavu leží ještě jeden muž. Zesnulá měla srdeční potíže a závažnou zdravotní komplikaci by pro ni představovala i běžná chřipka.

Překvapivým držitelem Nobelovy ceny za mír se stal americký prezident Barack Obama. Cenu si zasloužil za angažovanost v boji proti chudobě, proti šíření jaderných zbraní a oteplování klimatu, obhajoval ho ale například slavný rocker a bojovník proti chudobě Bono Vox. Sám americký prezident přiznal, že byl udělením prestižního ocenění zaskočen.

Nečekaná sněhová nadílka paralyzovala Česko. Desítky tisíc lidí zůstaly bez elektřiny, ČEZ vyhlásil v devíti okresech kalamitu. V Jablonci nad Nisou přestala fungovat teplárna. Silnice blokovaly hlavně auta na letních gumách a kamiony, nejvíc potíží bylo na Vsetínsku. V šesti krajích sníh omezil provoz na železnici. Jeseníky a Krkonoše ohlásily nebezpečí lavin.

Všechny zraky evropských státníků se v říjnu upíraly k Irsku, kde se 2. října konalo opakované referendum o Lisabonu. A zastánci nové smlouvy v něm zvítězili - 67 procent voličů se vyslovilo pro platnost Lisabonské smlouvy.

V říjnu dal o sobě opět vědět český prezident Václav Klaus, když zkomplikoval ratifikaci unijního dokumentu. Vznesl totiž požadavek na trvalou výjimku z Listiny

základních práv EU, na kterou smlouva odkazuje. Prezident se obával prolomení Benešových dekretů.

Ve věku 77 let zemřel populární spisovatel a humorista Miloslav Švandrlík. Humoristu proslavil především román Černí baroni, který získal i filmovou podobu.

Listopad

V polovině listopadu dorazily do Česka vakcíny proti prasečí chřipce, které byly určeny pouze vybraným pacientům, zdravotníkům a lidem, jež zajišťují chod státu, tedy policistům či hasičům. Zájem o očkování ale nebyl velký.

Václav Klaus se dočkal vítězství. Evropská Unie po několika jednáních nakonec kývla na jeho podmínku a prezident tak 3. listopadu smlouvu podepsal. Česko tak ratifikovalo Lisabon jako poslední členský stát.

Postkomunistické země dlouho řešily, kde vlastně by měl být vrchol oslav pádu komunismu, od kterého uplynulo v roce 2009 dvacet let. Češi, nebýt takřka soukromé oslavy Václava Havla a pochodu studentů, kvůli politickému chaosu vlastně nic nepořádali. Maďaři nevěděli, které datum vybrat a Poláci se nakonec rozhodli z kulatých výročí připomenout raději velkým summitem v Gdaňsku 70. výročí začátku druhé světové války. Oslavy se nakonec konaly pouze v Berlíně pod Braniborskou bránou. S Lechem Walesou a Michailem Gorbačovem, ale bez Václava Havla. Barack Obama si nenašel čas a jen posílal videa. Zato Rusko, v podobě Vladimíra Putina a Dmitrije Medveděva dávalo svoji sounáležitost s Evropou hrdě najevo.

Dvacet let od pádu komunismu si připomněla Česká republika - a to proslovy, pochody i symbolickým zvoněním klíči. Nejvíc dal o sobě vědět výtvarník Roman Týc, který upravil památník na Národní třídě v Praze. Roku 2009 přiřkl vztyčené prostředníčky. Inspirovat se prý nechal expremiérem Mirkem Topolánkem a slavíkem Karlem Gottem. Oba muži se tímto gestem v minulosti vyjádřili, politik tak komunikoval s některými kolegy ve Sněmovně a zpěvák chtěl ukázat, že mu nezáleží na těch, kteří mu nepřejí státní vyznamenání.

Ve věku 71 let zemřel v Praze bývalý ústavní soudce a jeden z autorů předlohy Ústavy ČR Vojtěch Cepl, který působil jako soudce Ústavního soudu v letech 1993 až 2003

Prosinec

V Kodani se konala historicky největší konference o klimatu, které se zúčastnili zástupci ze 193 zemí a více než sto světových vůdců. Z jednání měla vzejít náhrada za Kjótský protokol. Nestalo se. Konference nakonec skončila s více než půldenním zpožděním v sobotu 19. prosince po závěrečném jednatřicetihodinovém vyjednávacím maratonu. A jejím

výsledkem je pouhé "vzetí na vědomí" takzvané Kodaňské dohody, kterou s lídry klíčových rozvíjejících se zemí dojednal americký prezident Barack Obama.

Se zkrvavenou tváří opustil svůj mítink v Miláně italský premiér Silvio Berlusconi. Napadl ho muž, který po premiérovi hodil replikou milánské katedrály, před níž se akce konala. Útočníka zatkla policie, Berlusconiho museli ošetřit v nemocnici.

Poslanci schválili státní rozpočet na příští rok, který počítá s deficitem 163 miliard korun. Díra v rozpočtu bude fakticky daleko vyšší. Sociálním demokratům totiž prošly přes odpor vlády tři návrhy, které proti původnímu rozpočtu zvýší výdaje státu o 12 miliard.

Den před Vánoci ministerstvo zdravotnictví hlásilo, že v Česku doposud zemřelo na prasečí chřipku 48 lidí, většina z nich ale trpěla i dalšími nemocemi.

23. prosince zemřela herečka Milena Dvorská, zesnula náhle ve svém bytě v Praze. V září jí bylo 71 let. Proslavila ji role Marušky ve filmové pohádce Byl jednou jeden král.

Téměř tři stovky cestujících na palubě airbusu společnosti Delta Airlines se na cestě do Spojených států málem staly obětí teroristického útoku. O odpálení nálože se pokusil mladý Nigerijec. Utrpěl ale popáleniny a pasažéři ho přemohli. Útočník vyšetřovatelům řekl, že je napojený na Al-Kajdu.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

V praktické části diplomové práce budeme zkoumat materiál, které jsme excerpovali z deníku Rudé právo v období leden až prosinec 1989 a z deníku Mladá fronta DNES za stejné období v roce 2009. V první části vždy s využitím odborné literatury krátce vyložíme teorii, například jak jsou charakterizována obrazná pojmenování nebo frazeologismy v odborné literatuře a ve druhé části budeme komentovat příklady z denního tisku.

6. OBRAZNÁ POJMENOVÁNÍ

„Nepřímé pojmenování je užití slova pro jinou skutečnost, než slovo běžně, tj. ve svém lexikálním významu, označuje. Vzniká na dvojím základě: a) na přímém vztahu ke skutečnosti, jež má být pojmenována, k jiné skutečnosti, a to na vztahu časovém, místním nebo příčinném (metonymie) nebo na vztahu části a celku (synekdocha), b) na základě podobnosti přímo vyslovené (přirovnání) nebo jen naznačené (metafora).“[13]

Autoři s obraznými pojmenováními pracují dvojím způsobem. Při tvorbě publicistických komunikátů často využívají v novém kontextu již ustálená slovní spojení, případně obměňují různé části vyjádření a narušují jejich obvyklé znění. Obrazná vyjádření v konečném důsledku získávají nový význam. Pokud se v textech vyskytují častěji, dochází u mnoha případů ke ztrátě příznakovosti a slovní spojení jsou postupem času chápána jako automatizovaná. Vznikají ustálená slovní spojení, která jsou vhodná pro užití ve stále se opakujících komunikačních situacích.

6.1 Metafora

Metafora je pojmenování vzniklé přenesením pojmenování na základě vnější podobnosti. H. Srpová (1998) uvádí, že poprvé se o metafoře zmiňoval již Aristoteles ve své Poetice. „Metafora jest přenesení jména z jedné věci na druhou, a to buď z rodu na druh, nebo z druhu na rod, nebo z jednoho druhu na jiný, anebo podle obdoby.“[14] Metafora znamená užití slova jako označení věci, které je podobná. H. Srpová (1998) uvádí, že k charakteristickým rysům metafory patří výrazová expresivnost a subjektivnost.

[13] BEČKA, J. V. (1992): *Česká stylistika*. Praha: SPN, s. 130.

[14] ARISTOTELES. (1993): *Poetika*. Praha: Gryf, s. 52

Podle R. Kocourka (1993) lze dělit metafory na pevné (lexikalizované), volné, etymologické a terminologické.

Metafory lexikalizované jsou v těchto příkladech:

*Každý z nás by proto měl **přiložit ruku k dílu**. (22. 3. 1989)*

***Začněme** však **od Adama**. (1. 11. 1989)*

*Každý funkcionář musí být volen členskou základnou a té **skládat účty** ze své práce. (20. 12.1989)*

***Uvést do života** nový výrobek, na nějž naše zdravotnictví netrpělivě čeká, znamená zajistit výrobu ve třísměnném provozu. (1. 11. 1989)*

*Často se provinili jen tím, že **si** před donašečem **nedali pozor na jazyk**. (20. 5. 1989)*

*Odhalování skutečných masových zločinců svrženého režimu bude trvat ještě dlouho, neboť mnozí z přímých pachatelů a spoluviníků **mají** dosud velmi **dlouhé prsty**. (20. 5. 1989)*

*Nní to fráze, když se uvádí, že Červený **je prodlouženou rukou** zdravotnictví. (4. 5 1989)*

*Ve skupině plechových aut vybojoval bronz Mahr, ale **situace není** nijak **růžová**. (11. 7. 1989)*

Metafory terminologické se objevily v následujících větách:

*Stále musíme mít na paměti rok 1986, vystříhat se **pštrosí politiky**, oportunismu a konjunkturalismu. (10. 1. 1989)*

Tyto **metafory** řadíme mezi **lexikalizované:**

Celé pondělní dopoledne zkrápěly dvorce zdejšího sportovního klubu šňůry deště a učinily je neschopnými hry. (11. 7. 1989)

*Jen samotné **srdce zvonu** váží čtvrt tuny a dubová konstrukce - takzvaná stolice - na kterou jej včera dělníci zavěsili, je vysoká sedm metrů. (18. 7. 2009)*

*Pardubicím však nakonec přeci jen něco scházelo - **kapka štěstí** navíc. (17. 3. 2009)*

***Zub času** vykonal své. (22. 4. 2009)*

*A prezident už teď uvažuje o tom, jak **vrátit** Topolánkovi **úder.** (7. 5. 2009)*

*Všechny strany mají stejnou možnost **házet vinu** na protivníka nebo se chovat gentlemansky. (11. 9. 2009)*

*Bariéry, které **staví do cesty** legislativa našemu právu podnikat či postavit si dům, nás řadí do rozvojového světa. (11. 9. 2009)*

*Po roce by se vše mělo **vrátit do starých kolejí**. (30. 12. 2009)*

*Na **hřebenech hor** řádila vichřice i orkán. (18. 11. 1989)*

Posledním typem metafory je **metafora volná:**

***Ledovce se však hnuly**, v polovině prosince se mají konat všeobecné prezidentské a parlamentní volby. (4. 9. 1989)*

*Půjde o **boj s** celou **rolí** v originálním znění. (1. 11. 1989)*

***Nezaměstnanost bude** nad Českem **bouřit** ještě minimálně půl roku. (21. 12. 2009)*

*Není to **slunná předpověď**. (21. 12. 2009)*

Autoři publicistických komunikátů z Rudého práva i Mladé fronty DNES použili ve svých textech jiné typy metafor než ty, který běžně známe z textů uměleckého funkčního stylu. V publicistice se objevuje několik typů metafor, nejčastější se nám jevilo užití metafory lexikalizované, která se vyznačuje svou neměnnou ustálenou formou. Autoři ji využívají zejména z toho důvodu, že svou srozumitelností přispívá ke snadnému porozumění textu. Protože se tyto metafory v textech opakují, zařazujeme je mezi jazykové prostředky automatizované.

6.2 Přirovnání

„ Podkladem přirovnání je podobnost a to nejrozmanitějšího druhu: podobnost ve tvaru, barvě, velikosti, duševní vlastnosti, činnosti…Podobnost se týká nejčastěji některého dílčího znaku.“[15] Obecně řečeno jde o pojmenování na základě srovnání výrazné podobnosti dvou subjektů. Pro přirovnání je charakteristické, že srovnává neznámé se známým, tak aby bylo dosaženo vyššího stupně názornosti. Na prvním místě stojí většinou verbum nebo adjektivum (substantivum nebo adverbium pouze ojediněle), následuje srovnávací výraz jak, jako a jako poslední stojí substantivum či substantivizované adjektivum.

V analyzovaných textech se objevila přirovnání lexikalizovaná, která chápeme jako prostředek automatizovaný tak i spojení, které díky své obsahové originalitě můžeme zařadit mezi aktualizované prostředky.

přirovnání **lexikalizované:**

*Hádal se **jako o život**. (22. 3. 1989)*

*Ještěže máme jako vládního zmocněnce pro stavbu klíčové komunikace pana Tomana, který **se** za R35 **bije jako lev**. (19. 10. 2009)*

přirovnání **originální**:

*Televize sama mi podsunula sousto, při kterém jsem **zaslinil jak Pavlovův pes**. (20. 1. 1989)*

*A tak pořád dokola **jako O červené punčošce**. (19. 10. 2009)*

*Všechno musí být propracované do nejmenšího detailu, protože **politika je show stejně jako třeba mše**. (9. 4. 2009)*

[15] BEČKA, J. V. (1992): *Česká stylistika*. Praha: Academia, s. 130.

Ve zkoumaných denících se celkově vyskytovalo poměrně málo přirovnání. Přirovnání byla vždy jen přibližná, nesloužila jako prostředek pro přesné vyjádření. Některá přirovnání se objevila ve své typické ustálené formě, v jiných případech autoři vytvořili přirovnání nová. Publicisté přirovnání využili zejména z toho důvodu, že v textu působí jako oživení, pomáhají přiblížit představovaný jev a aktivizují pole lidské představivosti. Výsledný text je proto jak lexikalizovaným, tak s originálním přirovnáním mnohem atraktivnější. Označili bychom proto přirovnání jako jazykový prostředek, který text aktualizuje.

6.3 Metonymie

Metonymie je prostředek nepřímé nominace. Není založena na vnější podobnosti, ale na určitém vztahu mezi označovanými skutečnostmi. „Metonymie vzniká přenesením pojmenování na skutečnost, která je s původní skutečností spjata nějakou prostorovou, časovou, kvalitativní, funkční a příčinnou souvislostí. Na rozdíl od metafory si metonymie v podstatě vždy uchovává primární význam přenášeného pojmenování, pouze ho zasouvá do pozadí. Lze si ji představit jako jistý druh elipsy.“[16]

*V derby **pražských S** se tentokrát štěstí přiklonilo ke **Sparťanům**. (12. 10. 1989)*

*V první půli hrála **Dukla** fotbal, který její nejvěrnější příznivce neuspokojil. (15. 5. 1989)*

*Včera plzeňští **Indiáni** loupili v Liberci. (28. 12. 2009)*

*Naopak **Bohemk**a se rozjela, byla v euforii a my se dostali do úzkých. (20. 4. 2009)*

*Na **plzeň** s německou etiketou narazíte při troše štěstí i v českém obchodě. (23. 12. 2009)*

*Jihokorejská průmyslová **skupina DOOSAN** kolem **Škody Power** kroužila téměř čtyři roky. (23. 12. 2009)*

***Spartak** před dvěma týdny porazil doma silné béčko prvoligového **Kladna** a v minulém kole uhrál cennou remízu na horké půdě Čelákovic. (7. 11. 2009)*

*Další skupinou lázeňských **hostů z Východu** jsou podle Alexeje Ružejnikova lidé, kteří se naopak chtějí na veřejnosti ukázat ve společnosti představitelů vysokých vrstev. (2. 5. 2009)*

*Vary mají likér Becherovku, které pacienti říkají **ohnivá voda**. (2. 5. 2009)*

V textech Rudého práva i Mladé fronty DNES se shodně objevovaly metonymie nejvíce ve sportovní rubrice, několik dalších příkladů se vyskytlo také v jiných textech, například o cestování nebo ekonomice. Publicisté používali metonymii zřejmě z toho důvodu, že přezdívka nebo upozornění na nějaký typický znak věci čtenáře zaujme více než název

[16] *Příruční mluvnice češtiny* (1996). Brno: NLN, s. 64.

v plném znění. Metonymie zde aktivizuje pozornost, a proto ji ve výše uvedených příkladech chápeme jako jazykový prostředek aktualizující

6.4 Personifikující spojení

Do oblasti nepřímých pojmenování zařazujeme také tzv. personifikující spojení. Jako personifikaci označujeme proces, kdy jsou lidské vlastnosti spojovány s neživými věcmi. V důsledku toho pak dochází ke zživotňování původně neživotných pojmenování.

„Personifikace přivedla věci do světa lidí, oživila neživé slovesy, přívlastky a přídavnými jmény, jež byly vyhrazeny člověku, a zapojila věci do dějů, v nichž hrají společně s člověkem, anebo ho zastupují, pokud nezačnou jednat samy, pozorovány lidmi z dálky a poznamenány jejich strachem, radostí, sny či vzpomínkami.“[17] Srpová (1998) u metafory uvádí, že jejím prostřednictvím autor aplikuje chování, vlastnosti a obrazy ze světa lidí na svět věcí, méně často jsou pak na věci a myslící bytosti aplikovány vlastnosti a chování zvířat.

Některé personifikace je možné označit za automatizované, jiné typy jako aktualizované.

automatizované personifikace:

*V Tvrdoňovicích **vyrůstají** další nové **skleníky**. (3. 3.1989)*

***Počasí** jako by **si** na tenisty ve Vichy **zasedlo.** (11. 7. 1989)*

***Divadlo** Vítězného února v Hradci Králové **se** po nástupu nového ředitele Zdeňka Rupíka **vydalo** na cestu za divákem. (7. 2. 1989)*

*Celé **město se roztančilo,** s rudoarmejci **jásalo**. (6. 5. 1989)*

***Rozjezd** divadelní **sezóny** je ve znamení Severomoravského divadla v Šumperku. (4. 9. 1989*

***Obce** do Kostelce **vzkázaly,** že si zdejší infocentrum nemá nadále přivlastňovat název Orlické hory. (31. 3.2009)*

*Pod jeho vedením zatím **tým skomírá**. (3. 4.2009)*

*Pardubický **kraj p**ředloni **lákal** turisty na heslo I love Východní Čechy. (31. 3.2009)*

*V posledních letech **vyrostla řada cyklostezek.** (31. 3. 2009.)*

personifikace aktualizované:

*Tato **vlastnost** se na jeho tenisové raketě **zabydlela**. (11. 11.1989)*

*O to hlasitěji pak v závěru filmu **křičí poselství** Jamese Olivera Curwooda, podle jehož literární předlohy byl film natočen. (1. 11. 1989)*

*Politické **strany se řadí** ke startu. (11. 9. 2009)*

[17]BRUKNER J. – FILIP, J. (1997): *Poetický slovník*. Praha: Mladá fronta, s. 224 – 225.

*Zatímco **kamenná divadla nechávají** v létě **Thálii podřimovat**, lesním divadlům začíná sezéna. (3. 7. 1989)*

***Zákon,** který včera vrátila Sněmovna autorům k přepracování, **chce** tyto **hříšníky klepnout** přes prsty.(1. 10. 2009.)*

*Zatímco **Londýn skřípe zuby**, britský premiér si v Bruselu s Francouzem pozoruhodně notoval. (12. 12.2009.)*

*Zatímco **hutnictví** už **si sáhlo**, jak alespoň jeho představitelé doufají, **na dno** již letos na jaře, výrobci strojů nejhorší rok teprve čekají. (21. 12. 2009)*

Personifikace se objevovala ze všech obrazných pojmenování nejčastěji. Toto tvrzení platí jak pro texty Rudého práva tak i texty Mladé fronty DNES.

6.5 Shrnutí

Obrazná pojmenování se vyskytovala v textech obou zkoumaných deníku z našeho pohledu zhruba ve stejném množství příkladů. V Rudém právu byla frekvence obrazných pojmenování nejvyšší v komunikátech, jejichž témata se zaměřovala na oblast politickou, tedy útvary analytické - komentář nebo úvodník a texty sportovní publicistiky. Ve výše jmenovaných textech obrazná vyjádření neplní pouze funkci informativní, ale text oživují, dodávají mu emocionální rozměr a poutají pozornost recipientů. Užití obrazného vyjádření v publicistickém textu ukazuje na subjektivní postoj autora k obsahu sdělení, ať už v kladném či záporném slova smyslu. Výsledné znění textu je pro čtenáře nepochybně atraktivnější. V komunikátech z Mladé fronty DNES jsme zjistili také poměrně vysoký počet obrazných pojmenování. Na rozdíl od textů Rudého práva se v Mladé frontě DNES vyskytovaly v textech ze všech oblastí, žádnou nemůžeme označit jako dominantní. Důvodem je zřejmě to, že v současnosti je jazyk publicistiky bohatší a autoři si mohou dovolit větší variabilitu ve výběru pojmenování.

6.6 Frazeologismy

Frazeologická pojmenování jsou významnou částí slovní zásoby každého jazyka. Vnímáme je jako doklad nápaditosti a vynalézavosti uživatelů konkrétního jazyka. Prostřednictvím frazémů získáváme informace o způsobu života a pohledu na svět určitého etnika, např. o jeho emocích, společenských normách nebo morálních zásadách. Můžeme zde vidět částečnou podobnost s lidovou slovesností – stejně jako ona je frazeologie obrazně řečeno zrcadlem charakteru národa.

Frazeologií českého jazyka se podrobně zabývalo několik českých lingvistů, například J. V. Bečka, V. Šmilauer nebo F. Čermák. Definici frazému nalezneme také v Příruční mluvnici češtiny. (2003). „Frazémem rozumíme ustálenou kombinaci alespoň dvou slovních forem, která má celistvý význam zpravidla nerozložitelný na významy jednotlivých složek a jejímž charakteristickým rysem je, že minimálně jeden z jejích komponentů je v dané funkci omezen pouze na tuto kombinaci (popřípadě několik málo dalších). K typickým, i když ne zcela nutným znakům frazeologismů patří metaforičnost a expresívnost".[18] Jako nejdůležitější vlastnosti frazeologických jednotek uvádí například Čermák (1982) ustálenost, obraznost, nerozložitelnost, víceslovnou a také posun lexikálního významu. Ve frazémech se často uchovávají lexikální a gramatické archaismy (např. kout pikle, nemá kouska rozumu). Podle Čermáka se objevují také prvky monokolokabilní, tj. takové, které se mimo konkrétní frazém v jazyce nevyskytují (myši mají pré, pozdě bycha honiti).

6.6.1 Dělení frazémů

Lingvista **F. Čermák** se problematice idiomů a frazeologie věnoval v textu Idiomatika a frazeologie češtiny (1982). „Jednotkou IF budeme rozumět takové ustálené a reprodukovatelné spojení slov, popř. jiných jednotek, jehož význam je zpravidla neodvoditelný z významu jeho složek a které je svou povahou víceméně jedinečné v tom smyslu, že některá z jeho složek stejným způsobem v jiném spojení nefunguje, popř. se vyskytuje pouze ve výrazu jediném."[19] Základní jednotky - frazém a idiom není možné podle Čermáka vymezit jedinou vlastností, formální, sémantickou nebo kolokační. Frazém a idiom je podle F. Čermáka ustálené syntagma prvků, z nichž (aspoň) jeden je z hlediska druhého členem extrémně omezeného a zavřeného paradigmatu (formálně a většinou i sématicky). Prvkem rozumí F. Čermák např. určitý slovní tvar, morf a podobně. V užším smyslu je jednotkou všech úrovní idiomatiky a frazeologie z hlediska obsahově – sémantického idiom. Oba termíny jsou někdy chápány jako dvě stránky téže jednotky, přesto je není možné zaměnit. F. Čermák uvádí, že u řady typů, kde vystupuje do popředí a je zřetelná pouze jedna stránka, tuto skutečnost jeden či druhý termín zdůrazňuje a označuje pak takovou jednotku celou. Podobný dvojí úzus mají i frazeologie a idiomatika.

---

[18] *Příruční mluvnice češtiny* (1996). Brno: NLN, s. 71.

[19] ČERMÁK, F. (1982): *Idiomatika a frazeologie češtiny*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, s. 17.

Podrobné dělení frazémů vypracoval **J. Chloupek** (1991). Uvádí, že frazeologické obraty, ke kterým řadí i rčení, úsloví, přísloví a pořekadla, souvisí s obrazností výrazu. J. Chloupek frazémy dělí skupin podle jejich původu. Existují tedy **frazémy s původem v lidové frazeologii**. Do psané i mluvené publicistiky pronikají vlivem hovorových projevů. (např. *být trnem v oku, klepat na dveře*). Druhou skupinu nazývá **frazeologie knižní, literární. (**např. *spatřit světlo světa, jablko sváru*). Poslední typ frazémů je **frazeologie publicistická** (např. *mařit úsilí, naplňovat cíle*). Tato skupina se v publicistických textech objevuje nejčastěji. Tato původně aktualizovaná pojmenování se vlivem pravidelného užívání zautomatizovala.

J. V. Bečka (1973) chápe frazeologismy jako složená pojmenování, ve kterých jsou jednotlivá slova navzájem sémantický svázány. Samostatně mohou fungovat pouze ojediněle, naruší se tím celková srozumitelnost. Podle okolností vzniku J. V. Bečka rozlišuje tři základní typy frazeologických obratů: **intenzifikační, verbalizační a konkretizační**.

Intenzifikační frazeologické obraty vznikají ustálením slovních spojení, v nichž determinant zesiluje (intenzifikuje) význam slova základního. Nejčastěji se vyskytují spojení intenzifikační substantivum a adjektivum (např. *čirá náhoda, holý nesmysl, lví podíl, mravenčí práce, svatá pravda, hrobové ticho*) nebo sloveso a intenzifikační adverbiální výraz (např. *pustě lhát, horoucně milovat, smát se na celé kolo*). Intenzifikační frazeologismy mají obvykle původ v lidovém jazyce.

V situaci, kdy je třeba uvést ve výpovědi substantivum do dějového vztahu, se obvykle užívají **verbalizační frazeologické obraty.** J. V. Bečka uvádí, že se jedná například o vyjádření abstraktního majetnictví (např. *mít strach, mít dojem*) nebo vyjádření abstraktního stavu (např. *být v rozpacích*). Verbalizační frazeologismy se objevují ve všech vrstvách jazyka.

Konkretizační frazeologické obraty označují skutečnost ustálenou metaforou nebo metonymií, synekdochou, abstraktní jev je označen konkrétním obrazem. Tento typ frazému v textech přispívá k porozumění. Pokud je celý obrat obrazný, označuje ho Bečka jako **rčení.** V případě, že se vyskytuje srovnávací spojka, jedná se o **konkretizační přirovnání.**

Rčení tvoří jeden obrazný celek, který není možné dále rozdělit na slova základní a průvodní jako u frazeologismů intenzifikačních a verbalizačních. Nejvýraznější z nich jsou slovesná rčení, která prozrazují svůj původ v lidové řeči venkova. Některá rčení jsou třeba i původu cizího a literárního, ale lidé si je plně osvojili. J. V Bečka rozlišuje dvě skupiny: rčení slovesná a neslovesná. **Slovesná rčení** mohou být lidového původu (např. *být pátým kolem u vozu, házet hrách na zeď*) nebo se odvozovat z uměleckého vyjadřování (např. *být hudbou*

budoucnosti, dostat se do slepé uličky, udělat za něčím tečku). **Rčení neslovesná** jsou spojení substantiva s přívlastkovým určením, méně často obraty s platností příslovečnou (*např. bludný kruh, Achillova pata, o sto šest*).

Ustálená **konkretizační přirovnání** se váží na základní slovo (které však často zůstává nevyjádřeno) spojkou jako (např. *žít jako v ráji, sám jako kůl v plotě*).

J. V. Bečka samostatně vyděluje také **okřídlená slova**. Jsou to obraty literárního původu, které vnímáme jako citáty (např. *znám své Pappenheimské, zde je jádro pudla*).

6.6.2 Frazémy v publicistických komunikátech

Při analýze textů z obou deníků jsme použili dělení J. V. Bečky.

Intenzifikační frazeologické obraty

*Korunu tomu nasadil obecní mluvka Zaorálek, který **spletl** před soudem **páté přes deváté.** (11. 9. 2009)*

*Prezident ČSSR vyjádřil novému japonskému císaři **hlubokou soustrast**. (12. 1. 1989)*

*Ještě štěstí, že Novák neztratil odvahu ani **přesnou mušku**. (26. 5. 1989)*

Konkretizační frazeologické obraty

*Soubor **má na čem stavět**. (2. 11. 1989)*

*Nadcházející Dvořákovské jubileum je příležitostí, jak **splatit dluh** tomuto pozapomenutému dílu. (2. 11. 1989)*

*Vrátili krajině rybník, kachnám, labutím, lyskám a rackům domov a člověku místo, aby si tváří v tvář **uvědomoval sám sebe**. (5. 5. 1989)*

*A ve vrcholné sezóně **o sobě dávali** slušovičtí cyklisté náležitě **vědět.** (11. 11. 1989)*

slovesná rčení

*Tendr na firmu, která bude **mít pod palcem** kompletní očistu zamořených, proto totiž nabírá další zpoždění. (16. 12. 2009)*

*Po roce by se vše mělo **vrátit do původních kolejí**. (16. 12. 2009)*

***Korunu tomu nasadil** obecní mluvka Zaorálek, který **spletl** před soudem **páté přes deváté.** (11. 9. 2009)*

*Pro oba státníky **jsou** totiž nedávno zveřejněné výplaty odměn pro šéfy bank **trnem v oku**. (12. 12. 2009)*

*Ještě minulý týden si nemohli přijít na jméno, ale včera už **stáli bok po boku**. (12. 12. 2009)*

*Říká se, že v **takovém počasí by ani psa ven nevyhnal.** (5. 5. 1989)*

*Ten se, **jak se říkávalo, přímo „koupal v davu**“. (9. 4. 2009*

***Raději vyhořet, než se stěhovat**, říká jedno staré české přísloví. (31. 8. 2009)*

***Za chyby se platí,** praví lidová moudrost, své o tom ví také klienti společnosti ISTER. (4. 6. 2009)*

*Jednoduše to říká známé haiku: **Podle nosa poznáš kosa**. (27. 11. 2009)*

okřídlená slova

*Nové vedení tamního kempu, jenž na pláži sídlí a má ji v pronájmu, se rozhodlo část plotu u vody nadobro odstranit, a tím vyřešit **jablko sváru** mezi kempem, chataři a dalšími rekreanty z přehrady. (26. 6. 2009)*

*V McLarenu by se Button ocitl **v jámě lvové**. (18. 11. 2009)*

*V Brně dnes nastane **soudný den** pro naši ústavu. (10. 9. 2009)*

*Řada poslanců včera říkala, že Martin sice uprostřed pobouření médií a veřejnosti neodhadl situaci a neprojevil správný politický instinkt, ale že také slouží jako **obětní beránek** za hříchy většiny poslanců. (20. 5. 2009)*

*Farma manželů Bukovských v Plzni Liticích je taková malá západočeská **Noemova archa**. (18. 1. 2009)*

Původ velké části těchto okřídlených slov můžeme najít v Bibli. Tuto skupinu frazémů nazýváme někdy biblismy. V publicistických textech fungují nejčastěji jako obrazná pojmenování, méně často se pak objevují ve funkci termínů. Na počátku 90. let se začaly v publicistických textech vyskytovat častěji než v předešlé době a tato tendence je platná i v současnosti. Důvodem je celková proměna klimatu společnosti a také vstup vzdělaných lidí do veřejného života. Častým užíváním se postupně ztrácí jejich příznakovost.

V současné publicistice se objevují také výrazy související s antickou mytologií.

*Na jednu stranu chápu, že pan ministr Janota učinil tento krok, na druhé straně je to pro nás ale **danajský dar**. (1. 10. 2009)*

*Třeba pak v poslaneckých kuloárech rychle sežene nápad, jak milionový **danajský dar** změnit v opravdový dárek. (12. 6. 2009)*

***Trojský kůň** zaparkoval v Hradčanech a nechal tu kukaččí hnízdo. (24. 8. 2009)*

*Uběhl rok a znovu je to **Achillova pata** nemocnice. (7. 10. 2009)*

*Jedním z platných principů mezinárodního práva je zásada **pacta sunt servanda** – smlouvy se mají plnit. (2. 11. 1989)*

*Co je tady za oknem, není nic než velká **Rubikova kostka**, objektivní realita čekající na své objevení.(23. 12. 2009)*

*Bylo to **Pyrrhovo vítězství**, ale ničeho nelituji. (19. 11. 2009)*

*Tahle **Pandořina skříňka** v sobě často tají netušené věci. (21. 5. 2009)*

Obrazná vyjádření antického původu mají charakter jazykových prostředků automatizovaných. V současném mluveném jazyce se zejména u mladší generace tyto frazeologismy již téměř nevyskytují. Výsledkem tohoto procesu je dojem, že pokud publicista některý tento antický frazeologismus užije, svědčí to o vyšší úrovni jeho vzdělání a zároveň to budí dojem jakési knižnosti vyjádření.

Autor může také porušením typické konstrukce slovního spojení vytvořit spojení aktualizované.

*Warren Buffett, druhý nejbohatší muž světa, trpí **midasovskou** poruchou – na co sáhne, to se mu v promění ve zlato. (16. 12. 2009)*

Vedle biblismů a antických frazémů jsou další skupinou **frazémy literárního původu**.

***Robina Hoodová,** bankéřka co **bohatým brala a chudým dávala**. (26. 11. 2009)*

Řadíme je vždy mezi prostředky aktualizované. Oživují publicistický komunikát, jsou nápadné, povyšují text do vyšší stylové roviny a přispívají k beletrizaci publicistického textu.

Frazeologická spojení mají v publicistice své pevné místo. J. Chloupek (1990) uvádí, že mají původ převážně v lidové frazeologii a do psané publicistiky pronikají především vlivem spontánních mluvených projevů. Jsou označovány za nejvýraznější prostředek stylové aktualizace. Pro užití frazeologismů v publicistickém stylu je příznačná jejich obměna. Tou mohou procházet všechny typy frazeologických obratů bez rozdílu. Změny v rámci spojení jsou nečekané a neopakované a mají svůj význam pouze v konkrétním kontextu. Mluvíme o nich pak jako o aktualizovaných frazeologických obratech. Jelikož pro frazeologismy platí jistá ustálenost a neměnnost, podléhají vlivem častého užívání automatizaci. Pokud chce publicista dosáhnout aktualizovaného vyjádření, užije frazém např. v jeho zkrácené podobě.

6.7 Prostředky z dalších oblastí spisovného jazyka

Pro publicistický styl je charakteristické užívání výrazů, které náleží do vrstvy neutrálního spisovného jazyka. Zejména v posledních letech se však v publicistických komunikátech objevují také výrazové prostředky, které primárně zařazujeme do jiných rovin jazyka.

*K **partě** Josefa Piláta by mohl přijít do učení pracovník nejedné velké stavební organizace. (3. 1. 1989)*

*Miroslav Kulhan však sáhl do jednoho z **fasciklů** a vytáhl složku s nápisem Škola. (3. 1.1989)*

*I na **dědině** se daří kultuře. (3. 1.1989)*

*Člověk se s nimi musí **nimrat.** (14. 1.1989)*

Martin jezdí na bílém koni, byrokrat na úředním ***šimlu****. (27. 1.1989)*

Stále musíme mít na paměti rok 1986, ***vystříhat se*** *pštrosí politiky, oportunismu a konjunkturalismu. (10. 1. 1989)*

Jéje, to by se našlo ***šť ouralů****, kterým by to či ono nebylo po chuti. (21. 10. 2009)*

Nastane dlouhé ***handrkování****, než přijde další vláda. (26. 3. 2009)*

Korunu tomu nasadil obecní ***mluvka*** *Zaorálek, který spletl před soudem páté přes deváté. (11. 9. 2009)*

Na boku pestrého ***žihadla*** *se skví zlatý nápis. (17. 12. 2009)*

Možná se po R35 za našeho života nikdy neprojedeme, říkám si vždy, když se po naprosto ***zasekané*** *stávající silnici I/35 plížím do Ostravy za rodinou. (19. 10. 2009)*

Kdepak, časy ***melouchářů*** *jsou pryč, solidní politik chce jen solidní firmu. (1. 10. 2009)*

Kde neškrtali, i když státním financím bylo ***ouvej****? (1. 10. 2009)*

Za politiky se táhnou celá stáda šakalů, mrchožroutů, ***ometačů, podržděštníků****, ale i docela seriózních poradců a tajemníků. (1. 10.2009)*

Kdyby například zaměstnanci i zaměstnavatelé využívali ***do mrtě*** *všech možností, které dává zákoník práce, ekonomika by se zastavila. (17. 12. 2009)*

A ty dokazují, že je jedním z ***nejpráskanějšíc****h advokátů v zemi. (21. 10. 2009)*

Vydají za spoustu ***načančaných*** *slov.(1. 10. 2009)*

Podle banky způsobily takový ***sešup*** *zejména vyšší rezervy na špatné úvěry, které za celý loňský rok činily 389 miliard rublů a proti předchozímu roku vzrostly čtyřnásobně. (19. 3. 2009)*

Právě chronická onemocnění jak z kouření, tak z obezity patří k největším rizikům, která mají podle předpovědí v budoucnosti ***huntova****t zdravotní rozpočty. (25. 9. 2009)*

V textech Rudého práva i Mladé fronty DNES jsme objevili lexikální prostředky knižní, hovorové i slangové.Výskyt těchto prostředků v textu čtenáře vždy upoutá, proto tyto prostředky chápeme jednoznačně jako prvky jazykové aktualizace.

6.8 Módní výrazy

Pro texty publicistického stylu je charakteristické, že jsou vázány na dobu, ve které vznikají a také to, že často bývají ovlivněny jazykem soudobé politiky. Nová slova, která se objevují na politické scéně, pojmenovávají nové reálie politické a společenské. Takové výrazy označujeme jako módní. Tato jednoslovná, ale i víceslovná pojmenování se přenášejí

z různých oblastí společenského života (např. z politiky, ekonomiky, kultury) do sféry publicistické. Jejich význam není stálý. Dochází zde ke generalizaci či specifikaci.

Mezi dobovými publicismy nalezneme řadu výrazů, které pocházejí z odborné sféry. Publicisté užívají původní termín v jiných, nových souvislostech a jeho význam se tím rozšiřuje. Módní výrazy jsou svým původem převážně slova přejatá z cizích jazyků, např. z latiny nebo angličtiny.

*Každý **funkcionář** musí být volen **členskou základnou** a té skládat účty ze své práce. (20. 12.1989)*

***Mimořádný sjezd** KSČ by měl stanovit **akční linii** nekompromisně směřující ke konsolidaci. (20. 12.1989)*

Uskutečnění hospodářské a socialistické přestavby považujeme za nevyhnutelný a nezvratný projev. (2. 1.1989)

*Mnohé **pracovní kolektivy** ohlásily splnění mimořádných plánů k výročí. (2. 1.1989)*

***Městský národní výbor** má bohaté zkušenosti z realizace plánu rozvoje. (3. 1.1989)*

*Před **výročními schůzemi** bude nutné jednoznačně prosadit demokratický výběr **kádrů.** (3. 1.1989)*

*Není divu, jde o největší **státní zakázku** v historii. (16. 12. 2009)*

*A americký politik má jinou **image** než jeho evropský protějšek, který proti němu vypadá jako zkostnatělý demokratický monarcha. (9. 4. 2009)*

*Ta možnost zůstává, jen budou muset hledat jiné **koalice.** (7. 5. 2009)*

*Stále se propadající **politické preference** jeho strany se totiž dlouhodobě snaží zvrátit sázkou na souznění s veřejným míněním. (12. 12. 2009)*

*Je srozumitelné, **že loterijní firmy** si nepřejí daň z hazardu. (1. 10. 2009)*

*U soudu se včera četl **znalecký posudek**. (17. 12. 2009)*

*Zní to spravedlivě, kuřák si ničí peníze a spotřebovává tak více **solidární zdravotní péči**. (25. 9. 2009)*

*Centro projekt Zlín, který nakonec soutěž vyhrál, s nimi měl řešit **autorská práva**. (17. 12. 2009)*

*Nejčastěji napodobovanou osobou na síti je **lídr** zdejší **kandidátky** Jiří Paroubek. (4. 7. 2009)*

*My si připravíme vlastní **volební kampaň**. (4. 7. 2009)*

***Tendr** na firmu, která bude mít pod palcem kompletní očistu zamořených prostor, totiž nabírá další zpoždění. (6. 12. 2009)*

*Hodlá ji využít k tomu, aby získal co nejvíc **preferenčních hlasů.** (4. 7. 2009)*

*Řekl, že o podrobnostech pomlčí, aby chránil **obchodní tajemství**. (21. 10. 2009)*

*Politika není nic jiného než oprávněný **střet zájmů**. (1. 10. 2009)*

*Přichází nové francouzské metody dohledu nad **finančními trhy.** (12. 12. 2009)*

*Švejk by takto shrnul reálné obavy, které ve včerejší **debatě** dali najevo někteří **senátoři** a už dříve prezident. (7. 5. 2009)*

*Buffet se Obamy zastal také v případě obrovských **záchranných balíčků**, které však nadělaly spoustu dluhů. (16. 12. 2009)*

Pro tuto skupinu slovní zásoby platí, že v určitém časovém období dochází až k jejímu nadužívání. V důsledku toho jsou chápány jako jazykové prostředky automatizované. Jedná se však pouze o přechodný stav, po určité době tato slova přestanou být módní a z jazyka publicistiky časem vymizí.

6.9 Novinářská klišé

„Jako klišé se zpravidla označují obraty již otřelé, jejichž původní osobitá aktualizační hodnota se vytratila a je patrná již jen na formě (většinou to bývá metafora), ale už ne na působivosti, neboť jsou víceméně automatizované. Jako klišé budeme v publicistice označovat výraz s plně ustáleným obrazovým podkladem, ale s rozličným slovním vyjádřením."[20] .

*Chceme přece, aby naše **vlast vzkvétala**. (20. 1. 1989)*

*A k tomu přece potřebujeme klid a **společně, ruku v ruce**, odstraňovat brzdy a překážky. (20. 1. 1989)*

***Široký, upřímný společenský dialog** je nezbytnou součástí naší socialistické demokracie. (27. 1. 1989)*

*Poskytoval přesvědčivý příklad vzorného a iniciativního **plnění úkolů**. (1. 7. 1989)*

*Vysoce se v dopise oceňuje také **obětavá práce** soudruha koníka v řadě stranických a veřejných funkcí. (1. 7. 1989)*

*Vyslovil přesvědčení, že tento závod, který je pýchou nejen Středočeského kraje, ale celé republiky, bude **úspěšně plnit své úkoly**. (14. 7. 1989)*

*V Borovanech dokáží **získat lidi pro společnou věc**. (3. 1. 1989)*

*Vítězný únor byl výslednicí **dlouhých zápasů dělnické třídy**. (22. 2. 1989)*

*Shodli se, že **návštěva měla intenzivní, ryze pracovní charakter** a přispěla tak k **upevnění vztahů mezi oběma zeměmi**. (2. 2. 1989)*

*Ve vztazích mezi Východem a Západem se vytváří **nové ovzduší.** (14. 7. 1989)*

---

[20] Bečka, J. V.(1992): *Česká stylistika*. Praha: Academia, str. 90.

*Nebudeme- li mít možnost soustředit se na práci, nemůžeme **vytvářet hodnoty**. (20. 1. 1989)*
*V první řadě se do čela strany musí dostat **lidé morálně čistí**, schopní myslet v intencích doby. (20. 12. 1989)*
*Popřál **spřátelenému lidu** Afghánistánu, aby se co nejdříve mohl věnovat tvůrčí mírové práci, a **vyjádřil s tímto jeho úsilím naši plnou solidaritu**. (5. 5. 1989)*
*Velkou korupční kauzu, ve které **hraje hlavní roli** čtyřicetiletý plzeňský politik Petr Tofl, včera otevřel městský soud (9. 4. 2009)*
*Titul si podle poroty zaslouží za svůj **aktivní přístup** k životu a za práci s dětmi ve Středisku volného času dětí a mládeže v Pallově ulici. (17. 12. 2009)*

Ze stylistického hlediska hodnotíme klišé, která se vyskytující se v publicistických textech jako negativní jev. Nemají žádnou informační hodnotu a text nijak neobohacují. Tyto frázovité slovní obraty pronikají do jazyka publicistiky především z politické rétoriky.

6.10 Výrazy uvedené v uvozovkách

V publicistických textech z Rudého práva i z Mladé fronty DNES se objevily výrazy v uvozovkách. H. Srpová (1998) rozlišuje dvě skupiny výrazů v uvozovkách. První skupinou slov byly citáty cizích výroků. Denní tisk využívá především citace představitelů státní správy, tiskových mluvčí různých organizací, expertů z oborů, které jsou pro veřejnost přitažlivé: kriminalistů hygieniků, trenérů a také účastníků nebo svědků různých událostí.
„Byly i doby, kdy jsem se po podpisu Charty 77 v noci budila strachem, že mne estébáci zatknou a vezmou mi dceru," vybavuje si někdejší disidentka Věra Tydlitátová. (24. 10. 2009)
„Brno má všechny záporné sociologické vlastnosti těch starých maloměstských komunit. Například že lidé jsou na sobě závislí a nesmějí si ublížit, protože si to pak na sebe pamatují a navzájem si škodí," konstatoval Vojtěch Cepl. (26. 11. 2009)
„Lze však ocenit Gottovu profesionalitu, která trvá i v dnešní době, anebo kariéru, jež probíhala souběžně po obou stranách tehdejší železné opony," říká hudební kritik Vladimír Vlasák, který si myslí, že vyznamenání pro Gotta je na místě. (29. 10. 2009)
„Inscenace nazvaná České moře je vlastně scénickou montáží z jedenácti her současného dramatika Davida Drábka," uvedl umělecký šéf Provázku a režisér inscenace Vladimír Morávek. (5. 11. 2009)
„To byl problém předsednictví, že se nedovedla dohodnout vláda, opozice, prezident," podotkl místopředseda Evropského parlamentu Libor Rouček. (12. 11. 2009)

„Ne všechno vyšlo tak, jak jsme si představovali. Těší mě však, že těch prvních bylo víc," řekl programový náměstek Parku kultury a oddechu Julia Fučíka Jaroslav Patka. (17. 7. 1989)

„Vy, Američané říkáte, že Rusko napadne Japonsko. My si to nemyslíme. Nepotřebujeme vaši jadernou ochranu," prohlásil Hitoši Motošima. (10. 8. 1989)

Dále se v uvozovkách objevily stylově příznakové verbální prostředky. Uvozovky někdy signalizují jazykový prostředek, od kterého se autor snaží distancovat, uvozovky jsou zde jakési alibi.

*Naopak, příroda jako největší a nejmasovější kulturní instituce nás přijímá do svých **„dramat, divů a zákoutí",** do svého bezpočtu hledišť, do svých škol vzájemné ohleduplnosti a moudrosti. (5. 5. 1989)*

*V projevu, který političtí pozorovatelé označují za nezvykle energický až tvrdý, vyzval Izrael, aby se vzdal **„nereálné vize Velkého Izraele"** a upustil od myšlenky anexe okupovaných území. (23. 5. 1989)*

*Stroessnerův **„mír"** a pokrok za sebou nechával krvavou stopu i v indiánských rezervacích. (20. 5. 1989)*

*Čtvrteční etapa z Mladé Boleslavi do Trutnova měřila sice **„jen"** 150 kilometrů, ale byla na trati 42. ročníku Závodu míru nejtěžší. (19. 5. 1989)*

*Dílo jako celek určitě **„otravné"** nebylo. (23. 5. 1989)*

*Reprezentační akcí bienále je bezesporu soutěžní výstava architektonických prací, kde se vedle sebe v soutěži střetávají renomované **„hvězdy"** se začínajícími adepty slávy. (11. 5. 1989)*

*A jak to udělat, abychom nebyli do budoucna v nadsázce „**blbí a ještě blbější**"?*

*Stává se už skoro tradicí, že se každých pár měsíců objeví na trhu **„zaručený"** bestseller ze žánru fantasy. (30. 11. 2009)*

*Zatímco albíni přišli o všechen pigment, u bílých tygrů je ztráta barviva jen částečná, chybí **„jen"** žlutá a hnědá barva. (28. 11. 2009)*

*Zde si podle tvrzení pracovníků zahrady obě šelmy nějakým způsobem „**přehodily výhybku"** a překonaly přepouštěcí dvířka. (28. 11. 2009)*

*Na boku pestrého žihadla se skví zlatý nápis **„buzerovat a otravovat."** (17. 12. 2009)*

*Zákon, který včera vrátila Sněmovna autorům k přepracování, chce tyto **„hříšníky"** klepnout přes prsty. (1. 10. 2009)*

*A nervozita mezi nimi může skončit tím, že někomu **„prasknou"** nervy a spustí masivní výprodej.*

*Až vypukne tradiční poslanecká **„tvořivost",** měla by se nasměrovat jen na školy a vědu.*

(1. 10. 2009)

*U soudu uvedla, že nikomu z problémových klientů o tichém **„bonusu"** neřekla. (26. 11. 2009)*

*A ať už se podíváte na jakýkoliv žebříček **„kvality"** zemí, na horních příčkách vždycky na Finy narazíte. (1. 10. 2009)*

*Když se podíváte do životopisů Warrena Buffeta a prezidenta USA Baracka Obamy, můžete mít pocit, že se jedná o notorické **„klikaře".** (16. 12. 2009)*

*Vsadili mimo jiné nikoli na **„beton",** ale na vzdělání a vědu. (1. 10. 2009)*

*Policisté se smáli té šarádě, až ho **„zapomněli"** obvinit. (21. 10. 2009)*

6.11 Shodný atribut (publicistický)

Publicistický atribut (často také označovaný jako shodný) je jazykový prostředek, který se v publicistických textech objevuje poměrně často. Autoři jej užívají, protože je jednoduchý a stručný.

*Dnes je pro nás nezbytná konsolidace všech **pokrokových sil**. (4. 9. 1989)*

*Jestliže bychom Medvědy považovali za výlučně módní **ekologickou záležitost** s **happyendovým koncem**, ignorovali bychom tím otřesná fakta burcující naši lhostejnost. (1. 11. 1989)*

*Vítězem etapy se stal v Trutnově Jentzsch z NDR a oblékl **žlutý trikot**. (19. 6. 1989)*

*Nás hokej se ve Stockholmu chtěl vrátit do **světové špičky** a uskutečnil to způsobem, z něhož bylo zřejmé, že má vlastní originální tvář. (4. 5. 1989)*

V posledních letech se v publicistice objevuje tendence vytvářet nové publicistické atributy a to tak, že z víceslovného spojení vynecháme některý jeho komponent. Výraz, který tímto způsobem vznikne, je tím pádem hůře srozumitelný a k jeho pochopení je nutný kontext.

*Bývalýradní pro dopravu si **za časů tučných krav** roky házel mincí, kudy silnice povede, a teď v hubených letech nám úplně bezelstně sděluje, že nejsou peníze a je třeba je sehnat od soukromníka. (19. 10. 2009)*

*Novináři by chtěli zrušit **náhubkový zákon**. (1. 10. 2009)*

*Nelegální je, pokud **bahamská schránka** pošle své české majetkově propojené firmě fakturu za fiktivní služby a vyinkasuje peníze. (23. 12. 2009)*

*Ještěže máme jako vládního zmocněnce pro stavbu **klíčové komunikace** pana Tomana, který se za R35 bije jako lev. (19. 10. 2009)*

*Splnil si **americký sen** dávno předtím, než USA vůbec vznikly. (16. 12. 2009)*

*Právě chronická onemocnění jak z kouření, tak z obezity patří k největším rizikům, která mají podle předpovědí v budoucnosti huntovat **zdravotní rozpočty**. (25. 9. 2009)*

*Do roka by se mohly české úřady dostat k tajemstvím, které skrývají **daňové ráje**. (23. 12. 2009)*

Shodný (publicistický) atribut je v textech využíván velmi často jako prostředek stylové aktivizace. To ovšem platí pouze v případě, že je užité spojení originální a zajímavé. Zároveň by však autor měl brát ohled na čtenáře, zda výslednému slovnímu spojení porozumí také i bez znalosti kontextu.

6.12 Slova cizího původu

„Slova cizího původu jsou početnou a důležitou složkou slovní zásoby každého jazyka. Jsou projevem styků hospodářských, kulturních a politických. Svědčí o směru, rázu i síle těchto styků.“[21] J. V. Bečka (1992) dělí cizí slova do tří skupin – slova zásadně konkrétní převzatá z důvodů hospodářských, slova převážně abstraktní převzatá z důvodu kulturních a lidová slova do spisovné slovní zásoby jazyka nepřevzatá.

*Soudí, že hospodářská **integrac**e západní Evropy povede k růstu nadnárodních monopolů. (14. 11. 1989)*

*Dnes je pro nás nezbytná **konsolidac**e všech pokrokových sil. (4. 9. 1989)*

*Afghánští **extremisté** spolu s pákistánskými **militaristy** připravují nový útok na město Dželálábád. (14. 11. 1989)*

*Navíc bude porota hodnotit celkové umělecké vystoupení a jazykové schopnosti v mozartovských **singspielech**. (1. 11. 1989)*

*Jestliže bychom Medvědy považovali za výlučně módní **ekologickou** záležitost s **happyendovým** koncem, ignorovali bychom tím otřesná fakta burcující naši lhostejnost. (1. 11. 1989)*

*Zároveň navrhl straně, aby se **experti** obou zemí setkali co nejdříve v Praze.*

*Od ostatních slovníků **analogického** zaměření se ten náš liší množstvím použitých jazyků. (8. 12. 1989)*

*Tyto vlastnosti z něj dělají opravdový světový **unikát.** (8. 12. 1989)*

*Co se týče **exponátů,** je jasné, že i přes velkou snahu našich pracovníků stále trpí stěhováním spojeným se změnami teploty. (8. 12. 1989)*

*Dnes je pro nás nezbytná **konsolidace** všech pokrokových sil. (4. 9. 1989)*

[21] BEČKA, J. V. (1992): *Česká stylistika*. Praha: Academia, s. 91.

Stále musíme mít na paměti rok 1986, vystříhat se pštrosí politiky, ***oportunismu a konjunkturalismu.*** *(10. 1. 1989)*

Rozsah ***epidemie*** *se zatím nijak výrazně neliší od výskytu obvyklého v posledních deseti letech v našich podmínkách. (7. 2. 1989)*

V citovaném článku se několikrát připomíná státní ***expertizní*** *řízení. (20. 3. 1989)*

V honbě za ***afrodiziakálními*** *přírodními prostředky jsou mrzačeni kvůli ocasním ploutvím lachtani. (1. 11. 1989)*

Slova cizího původu se objevují také v komunikátech z Mladé fronty DNES.

Oficiální ***lobbisté*** *to jistě nejsou. (1. 10. 2009)*

Využila skuliny v bankovním systému a na přelomu měsíce před pravidelným ***auditem*** *minusy přikryla z tučných účtů. (26. 11. 2009)*

Řešíme zde otázku zásadní, a sice takzvaného dětského ***ombudsmana.***

Podle zjištění tohoto listu jsou mezi asistenty a blízkými spolupracovníky poslanců lidé úzce spojení s tabákovými ***koncerny****. (1. 10. 2009)*

Nebýt jednoho ***mahárádži****, zřejmě by vůbec nevznikli. (28. 11. 2009)*

Pokud je firma například určena jako ***holding****, může od svých dceřiných společností i nadále legálně dostávat nezdaněné* ***dividendy.*** *(23. 12. 2009)*

V publicistických komunikátech se objevují slova cizího původu dvojího druhu. První skupinu slov tvoří výrazy přijatelné, kterým běžný čtenář rozumí, druhá skupina jsou slova, kterou se do textu nehodí. Autoři je užívají hlavně pro zvýšení efektu textu. Někdy však dojde ke kumulaci těchto slov a text se tak stává nesrozumitelný.

6.13 Neologismy

Neologismus je termín pro nové jednoslovné i víceslovné výrazy, slova s novými významy. Hlavním důvodem jejich užívání je neotřelým způsobem ozvláštnit text, je to typické pro individuální styl konkrétního autora.

Smlouva omezuje suverenitu země, ponižuje ji na region vznikajícího ***superstrátu****. (7. 5. 2009)*

Evropský superstrát možná žije v hlavách ***euronadšenců.*** *(7. 5. 2009)*

Klaus v nové knize kritizuje ***havlismus*** *i dnešní politiky. 31. 10.2009*

Mě by ***klausismus*** *nevadil. (16. 11. 2009)*

Sice se po ní může pouze o víkendech a státních svátcích, ale vede nejatraktivnější oblastí středních Brd - poblíž kóty, kde měl stát radar a kolem Padrťských rybníků," říká plzeňská ***cykloprůvodkyně*** *Radka Žáková. (18. 9. 2009)*

V textech Rudého práva jsme neologismy nenalezli. Vycházíme z předpokladu, že se také v těchto komunikátech neologismy nacházejí, ale my je s odstupem času jako nová pojmenování necítíme. V Mladé frontě DNES bylo pouze několik neologismů, zajímavé je, že výrazy klausismus a havlismus se objevily ve dvou různých textech téhož autora.

6.14 Pojmenování hodnotící

Pojmenování hodnotící jsou velmi výraznou složkou textů publicistického stylu. Hodnocení je vždy subjektivní. Autor s jeho pomocí dává jasně najevo, jak hodnotí čin, událost nebo situaci, o které informuje. Hlavním cílem autora je čtenáře přesvědčit, proto mají pojmenování hodnotící funkci persvazivní. V obou denících jsou nejpočetněji zastoupena přídavná jména charakterizační.

Jestliže bychom Medvědy považovali za výlučně módní ekologickou záležitost s happyendovým koncem, ignorovali bychom tím ***otřesná fakta*** *burcující naši lhostejnost. (1. 11. 1989)*

Turistická nekázeň si vyžádala ***krutou daň****. (6. 1. 1989)*

Srdnatí zájemci *se mohou přihlásit přímo na startu v Suchdole u autokempu u mostu vpravo. (22. 6. 1989)*

V první řadě se do čela strany musí dostat ***lidé morálně čistí****, schopní myslet v intencích doby. (20. 12. 1989)*

Používají úplně v klidu velká slova, která nám přijdou k smíchu, protože znějí jako ***nabubřelé fráze,*** *ať už je to tvrzení o „nenahraditelném národě“ nebo jen „miluju tě, mami“ na konci krátkého telefonu, v němž holčička říká, že přijde ze školy ve tři místo ve dvě. (7. 4. 2009)*

Není totiž žádným tajemstvím, že v dosavadních kasárnách i bytech žije mužstvo i velitelé ve ***stísněných podmínkách****. (21. 6. 1989)*

Jeho slova přijalo publikum s ***chladným mlčením****. (23. 5. 1989)*

Kritická situace *se projevila v pobočném závodě Loučovice na horním toku Vltavy, kde museli zastavit na pět dnů papírenské stroje. (23. 6. 1989)*

Politici KSČM a TOP 09 byli ochotni přijmout ***černé peníze****. (1. 10. 2009)*

A americký politik má jinou image než jeho evropský protějšek, který proti němu vypadá jako ***zkostnatělý demokratický monarcha.*** *(9. 4. 2009)*

Ty, kteří věří v ***normální prosperitu*** *a slušnost, ne v* ***zapadlé vlastenectví****. (9. 4. 2009)*

Regulovat a sledovat lobbisty je i u nás ***hezká věc****. (1. 10. 2009)*

Korunu tomu nasadil ***obecní mluvka*** *Zaorálek, který spletl páté přes deváté. (11. 9. 2009)*

*Švejk by takto shrnul **reálné obavy**, které ve včerejší debatě dali najevo někteří senátoři a už dříve prezident. (7. 5. 2009)*

*Právě v této oblasti našel britský premiér v Sarkozym **zdatného spojence.** (12. 12. 2009)*

*Skupina, jejímž členem se může stát ten, kdo souhlasí s jejím **tvrdým postupem** proti neplatičům, má přes 1300 příznivců. (4. 7. 2009)*

*A ty dokazují, že je jedním z **nejpráskanějších advokátů** v zemi. (21. 10. 2009)*

*Klaus to neudělal ani pro peníze, ba ani pro to, aby zvětšil svou již tak **hvězdnou slávu***

*Jsou to **demokratizační krůčky** a nelze čekat, že odstraní nedůvěru Evropanů k složitému rozhodování Unie. (7. 5. 2009)*

*Daně jsou **účinný** bič. (25. 9. 2009)*

Výrazně se tak usnadní zejména návštěvníkům hlavního města SSR přejezd přes Dunaj. (1. 7. 1989)

7. SLOVNÍ ZÁSOBA

„Slovní zásobu (lexikon) určitého jazyka tvoří souhrn všech jeho lexikálních jednotek, tj. jednovýznamových i vícevýznamových (polysémiích) slov a ustálených slovních spojení. Jejich počet není v žádném jazyce přesně zjistitelný a neustále se mění." [22] P. Hauser (1980) uvádí, že obsáhlost slovní zásoby svědčí o bohatosti jazyka. Podle vnitřního uspořádání slovní zásoby se v ní rozlišuje jádro a ostatní proměnlivá zásoba. Podle P. Hausera je slovní jádro charakterizováno původem a trvalostí, strukturou, významem a užíváním. Z hlediska významu označují jádrová slova skutečnosti, jež jsou spjaté s životem celé společnosti, např. příbuzenské vztahy, části lidského těla nebo názvy obydlí. Tato slova jsou pro běžnou komunikaci nepostradatelná. Větší část slovní zásoby je proměnlivá, vyvíjí se a odráží pohyb ve společenském životě. Mezi oběma částmi slovní zásoba není zřetelná hranice, s odstupem času je u nich možné pozorovat, jak slova plynule přecházejí.

Na stejném principu funguje také slovní zásoba užívaná v publicistických textech. Pro komunikáty publicistického stylu je charakteristická jejich provázanost s aktuálními tématy., jejich jazyce reflektuje společenské i politické změny. V textech se proto objevují slova ovlivněná dobou, o které informují. Objevují se nová pojmenování a jiná, která byla dříve chápána jako módní, se stávají méně používanými a časem se vytratí úplně, neboť jsou nevyhovující. Tato slova ztrácejí svůj obsah, protože mizí jejich společenská pojmenovací potřeba.

7.1 Výrazy dobově aktuální

Tato skupina slov je stylově neutrální, zařazujeme ji do oblasti spisovného jazyka. Jsou to slova všeobecně srozumitelná, není třeba je vysvětlovat a blíže popisovat. Dobově aktuální výrazy se objevují jak v komunikátech z Rudého práva, tak v textech Mladé fronty DNES. Pro současného čtenáře mohou být výrazy v Rudém právu nejasné, například generaci našich rodičů je ale jejich význam stále znám.

Městský národní výbor *má bohaté zkušenosti z realizace plánu rozvoje. (3. 1. 1989)*

Řád práce *propůjčil prezident ČSSR předsedovi ONV v Kroměříži Antonínu Jablůnkovi. (6. 4. 1989)*

[22] *Příruční mluvnice češtiny* (2003): Praha. NLN. str. 92.

V dobovém tisku mají tyto dobově aktuální výrazy funkci prostředků automatizovaných, v textu nebudí pozornost a jsou přijímány jako konvenční. Některá spojení se časem zautomatizovala a staly se z nich termíny.

Domovní důvěrník *Oto Tichý upozornil na situaci Výbor lidové kontroly KNV.*

Plenárním zasedáním *v pátek skončila v Paříži konference o lidské dimenzi KEBS.*

(24. 6. 1989)

V jiných případech můžeme pozorovat změnu z ustálených spojení na bezobsažná klišé, ta jsou typické pro komunistické texty.

Polský prezident zdůraznil nutnost ***mobilizace stranických řad*** *v nadcházejícím volebním období. (16. 4. 1989)*

Na slovní zásobě jazyka je zřetelně vidět, jak je rys aktuálnosti velmi proměnlivý. Dnes jako dobově aktuální výrazy označujeme například následující slova a slovní spojení.

Když jsou všichni skoro stejní, proč zrovna Obama je takovou ***mediální hvězdou****? (9. 4. 2009)*

Americký politik proto musí mít jinou ***image*** *než jeho evropský protějšek. (9. 4. 2009)*

To, co dnes nabízí opozice jako ***lék na krizi****, je cesta do pekel. (26. 3. 2009)*

Od sociálních demokratů to nevidím jako ***poctivé jednání.***

Není to dobré znamení pro podnikatele i ***zahraniční investory****, pro které budeme ztrácet důvěryhodnost.*

7.2 Odborné názvy z ekonomiky

V novinách, které jsou veřejností považovány za seriózní, se obvykle objevují texty s ekonomickou tematikou. V Rudém právu se tyto komunikáty zaměřovaly především na ekonomiku naší republiky a spřátelených zemí. Mladá fronta DNES v současnosti zaměstnává několik redaktorů, kteří mají odborné ekonomické vzdělání. Autoři jsou na tuto oblast specialisty, mohou proto zpracovávat různé analýzy podniků, velkých zakázek a podobně. Vychází také pravidelný sešit, který je celý věnován této tematice. Tato příloha je s ohledem na svou odbornost zaměřena především na čtenáře, kteří se o ekonomickou problematiku blíže zajímají.

V průběhu minulého týdne došlo na světových ***devizových trzích*** *ke zpevňování hodnoty* ***americké měny****. (13. 6. 1989)*

Podle té první se situace rozvojových zemí nějak zlepší, ***dluhy a rozpočtové schodky*** *USA se sníží,* ***světová ekonomika*** *se bude rozvíjet tempem 2, 6 procenta ročně. (12. 7. 1989)*

*Vláda předpokládala, že nadměrné **devizové zadlužení** skrývá vážné ekonomické a politické důsledky. (9. 6. 1989)*

*Po téměř třech týdnech jednání předložil tým sovětských a amerických odborníků plán na dosažení **konvertibility rublu** během dvou desetiletí. (8. 8. 1989)*

***Akciová společnost** je formou spojení **kapitálu či finančních prostředků** prostřednictvím vkladů jejich účastníků – **akcionářů.** (31. 7. 1989)*

*Dubnové zvýšení míry **inflace j**e nejvyšší od ledna 1986. (13. 6. 1989)*

*Základní **redistribuční mechanismus** tak bude doplněn o podpůrný mechanismus druhotné redistribuce potových deviz, umožňující **tržní uspokojování devizových potřeb** organizací. (17. 7. 1989)*

*Banky **lobbují** za změnu **novely insolvenčního zákona,** která má pomoci společnostem přežít těžké období a zachránit pracovní místa. (8. 4. 2009)*

*Včera zveřejnila Evropská komise aktuální **ekonomickou prognózu.** (5. 5. 2009)*

*U České republiky čeká pro letošní rok pokles **HDP** o 2,7 procenta, příští rok by již měla naše **ekonomika** opět mírně růst. (5. 5. 2009)*

*O vývoji cen **akcií** a od toho odvozených hlavních světových **ekonomik** na příští měsíce se začíná rozhodovat už dnes. (8. 4. 2009)*

***Ekonomika eurozóny** už má pravděpodobně nejhorší za sebou, ale hospodářské oživení budou brzdit stoupající nezaměstnanost a klesající zásoby. (30. 6. 2009)*

*Takzvanou černou listinu společností, které uvedou nepravdivé informace, má zavést **novela zákona o veřejných zakázkách**. (27. 7. 2009)*

*Stalo se tak přesně po roce, kdy Spojené státy znárodnily dvě největší **americké hypoteční banky** Freddie Mac a FannieMae, jež obsluhují téměř polovinu **hypoték** obyčejných Američanů (7. 9. 2009)*

*Za naivní označovali **finanční analytici rozpočtový výhled** na rok 2010, který magistrát zpracoval na konci minulého roku, kdy padala **světová ekonomika** strmě dolů v důsledku hospodářské krize. (25. 11. 2009)*

*Strach z nižších **úrokových sazeb** sebral české měně sílu, aby se při jejich potvrzené stabilitě vydala opět na vítězné tažení. (6. 11. 2009)*

*Islandská ekonomika ve třetím čtvrtletí v důsledku loňské **finanční krize** dál prudce klesala a **hrubý domácí produkt** se v meziročním srovnání snížil o 7,2 procenta. (8. 12. 2009)*

*Nepřipustila plánované snížení platů u státních zaměstnanců a dál slibuje vyplacení 13. důchodů z **dividend ČEZ**, zastavení ekologické zakázky či zavedení **milionářské daně**. (10. 12. 2009)*

7.3 Odborné názvy z politiky

Komunistická publicistika byla výrazně ovlivněna politikou. Touto problematikou se v Rudém právu zaobíraly nejrozsáhlejší články, což se projevuje ve velkém počtu slov s politickou tematikou.

*S výsledky voleb delegátů na **mimořádný sjezd KSČ** byli v pátek seznámeni novináři v tiskovém středisku KSČ v Praze. (16, 12. 1989)*

*Během rozhovoru si vyměnili názory na **současnou vnitropolitickou situaci** v Československu. (22. 11. 1989)*

*Základní podmínkou **úspěchu přestavby** a jejího dynamického postupu je klidné společenské ovzduší. (22. 11. 1989)*

*Dobrovolná **směna Národní fronty** zaměřená především na zlepšení čistoty města se uskutečnila v sobotu na všech deseti pražských obvodech. (13. 11. 1989)*

*Zhodnotili **stav vzájemných vztahů a perspektivy** jejich dalšího rozvoje ve všech oblastech.*

***Mimořádný sjezd KSČ** by měl stanovit **akční linii** nekompromisně směřující ke konsolidaci. (20. 12. 1989.)*

*Každý **funkcionář** musí být volen **členskou základnou** a té skládat účty ze své práce. (20. 12. 1989)*

*V návrhu **Akčního programu** jednoznačně definujeme, že základním a prvořadým kritériem návrhů do funkcí musí být vysoká odbornost. (6. 12. 1989)*

*Uskutečnění **hospodářské a socialistické přestavby** považujeme za nevyhnutelný a nezvratný projev.*

Také v Mladé frontě DNES je politika jedním z nejdůležitějších témat. Oproti Rudému právu je v nich obsahová pestrost, autoři užívají různé útvary, dozvídáme se také informace z politických scén jiných států. Autoři se při psaní textů snaží o čtivost – vytváří například různé přehledy, boxy s informacemi, průzkumy a podobně.

*Na **kandidátce** ODS v Rakovníku bude při podzimních předčasných volbách do **Sněmovny** chybět tradiční jméno - Vlastimil Tlustý. (10. 4. 2009)*

*Potrestali tak rebelujícího **poslance** za to, že potopil **vládu** Mirka Topolánka. (10. 4. 2009)*

*Velkou **korupční kauzu,** ve které hraje hlavní roli čtyřicetiletý plzeňský politik Petr Tofl (na snímku), včera otevřel městský soud. (9. 4. 2009)*

***Zákon,** který včera vrátila **Sněmovna** autorům k přepracování, chce tyto ,,hříšníky" klepnout přes prsty. (1. 10. 2009)*

Zatímco Londýn skřípe zuby, ***britský premiér*** *si v Bruselu s Francouzem pozoruhodně notoval. (12. 12.2009.)*

Přetahování o úspory ve ***státním rozpočtu*** *ještě není u konce. (23. 12. 2009)*

Dalo by se říci, že některé jiné zákony pošlapávají ducha ***liberální demokracie a svobody****. (11. 9. 2009)*

7.4 Pojmenování v současnosti neužívaná

V souvislosti s probíhajícími změnami ve společnosti se objevují nové pojmenovací potřeby. Nové lexikální jednotky se postupně včleňují do systému slovní zásoby. Stejně tak stává se, že slovo někdy centrum systému po čase opustí.To se děje na příkladě následujících pojmenování, která se stávají historismy, neboť pojmenovávají jevy, které jsou spjaté s vládou komunistické strany.

Základní podmínkou úspěchu ***přestavby*** *a jejího dynamického postupu je klidné společenské ovzduší. (22. 11. 1989)*

Dobrovolná směna ***Národní fronty*** *zaměřená především na zlepšení čistoty města se uskutečnila v sobotu na všech deseti pražských obvodech. (13. 11. 1989)*

V ***tajných volbách*** *do výboru dostal 79% procent hlasů. (13. 9. 1989)*

Městský národní výbor *má bohaté zkušenosti z realizace plánu rozvoje. (2. 1. 1989)*

Před ***výročními schůzemi*** *bude nutné jednoznačně prosadit demokratický výběr* ***kádrů****. (2. 1. 1989)*

V této souvislosti odmítl jakékoli snahy ***imperialismu*** *vrátit kolo dějin zpět. (23. 9. 1989)*

Během jednání československý ministr objasnil smysl ***politiky přestavby a demokratizace*** *v ČSSR. (29. 9. 1989)*

Josef Pilát je důchodce, ale jinak duše všech ***akcí Z****. (3. 1. 1989)*

V Karlových Varech jednali ***družstevníci*** *v neděli. (16. 10. 1989)*

Mnohé ***pracovní kolektivy*** *ohlásily splnění* ***mimořádných plánů*** *k výročí. (2. 1. 1989)*

Zájem o bydlení ve ***střediskové obci*** *den ode dne vzrůstá. (3. 1. 1989)*

V rozestavěném ***domě služeb*** *je ale vcelku příjemně. (3. 1. 1989)*

Za tvůrčí přínos rozvoji našeho hudebně dramatického divadla byla v roce 1986 jmenována ***zasloužilou umělkyní****. (11. 5. 1989)*

Domovní důvěrník *Oto Tichý upozornil na situaci Výbor lidové kontroly KNV. (6. 1. 1989)*

Řád práce *propůjčil prezident ČSSR předsedovi ONV v Kroměříži Antonínu Jablůnkovi. (6. 4. 1989)*

7.5 Shrnutí

V této kapitole jsme se mohli přesvědčit o poměrně širokém a bohatém slovníku jak publicistů Rudého práva, tak i autorů z Mladé fronty DNES. Velká šíře slovníku je dána především velice širokým okruhem společenského dění, na které noviny reagují.

Každý publicistický text je nějak formálně vystaven, schematičnost se liší podle jednotlivých žánrů publicistiky a typů článků. Zdůrazňovaná ustálenost a setrvávání na automatizovaných modelech této komunikace může být výhodná při plnění informativní funkce, nevyhovuje však funkci získávací, protože neprobouzí zájem čtenáře. Publicisté tuto stereotypnost vědomě používají, ale zároveň porušují. Možnost využít některých značně frekventovaných prostředků (slov i slovních spojení) usnadňuje autorům rychlost a operativnost tvoření, čtenářům pak usnadňuje srozumitelnost.

Aby i za této situace zůstala publicistika přitažlivou, musí být publicistický text aktualizován. Aktualizace nemá estetický účinek, jedná se pouze o atraktivitu textu a zaujetí čtenáře. Za účelem aktualizace textu tolerujeme i vyjadřování nespisovné, zejména slova profesní, lidová, hovorová a citově zabarvená. Tento projev aktualizace působí na pozornost čtenáře, dodává textu na emocionalitě a expresivitě. Také je možné tímto způsobem vyjádřit autorův postoj ke skutečnosti. Aktualizace se však po čase stírá a koloběh otřelých a neobvyklých výrazových prostředků pokračuje.

Při analýze komunikátů z Rudého práva i Mladé fronty DNES jsme zjistili, že tyto výrazy jsou velice frekventované, souvisí to zřejmě také s tím, že jsou dobře zapojitelné do textu.

Nejvýraznější byl výskyt dobově aktuálních pojmenování. Tyto výrazy se objevovaly nejčastěji v úvodních komentářích (u Rudého práva) a v článcích o politice (MF DNES), byly to především výrazy ze sféry politicko-společenské.

8. ZÁVĚR

Diplomová práce je zaměřena na texty psané publicistiky v roce 2009 v porovnání s rokem 1989. Vycházeli jsme přitom z předpokladu, že významné politické a společenské události dvaceti let ovlivnily jazyk publicistických komunikátů.

Práce je rozdělena na dvě části - teoretickou a praktickou. V první části jsme se zaměřili na teorii, v úvodní kapitole je charakterizován publicistický styl a jeho útvary, dále uvádíme stručnou historii publicistiky a charakteristiku obou zkoumaných deníků. Samostatná kapitola pojednává o nejvýznamnějších událostech let 1989 a 2009. Pozornost jsme věnovali také automatizaci a aktualizaci a snažili jsme se postihnout různé přístupy k těmto jevům. Ve druhé části práce jsme se zaměřili na práci s excerpovaným jazykovým materiálem a analyzovali jsme užité jazykové prostředky. V úvodu jednotlivých kapitol jsme lexikální prostředky charakterizovali a následně komentovali jejich zapojení do textu, zda mají funkci automatizace či aktualizace. Samostatná kapitola je věnována slovní zásobě a jejím proměnám.

Při porovnávání textů jsme zjistili, že funkce denního tisku se během uplynulých dvaceti let změnila. V současnosti noviny nejsou pod kontrolou žádné politické strany, přestože je podle obecného mínění možné u některých deníků vytušit, se kterou politickou stranou sympatizují. Přesto seriózní tisk, mezi který Mladá fronta DNES patří, zachovává při výběru zpráv objektivitu. Naopak Rudé právo sloužilo jako propagandistický prostředek, což se samozřejmě odrazilo na jeho obsahové skladbě i volbě jazykových prostředků. Tisk měl v období socialismu výchovnou roli. Úkolem žurnalistiky bylo ovlivňovat veřejné mínění a díky cenzuře se k československým občanům dostávaly pouze vybrané informace, interpretované s ohledem na vládnoucí stranu. Autoři byli v některých případech nuceni psát zprávy, které se nezakládaly na pravdě nebo výsledné znění zpráv zkreslovat či upravovat, aby vyhovovalo stranickým potřebám a záměrům. Jsme si vědomi toho, že rok 1989 je posledním, kdy komunistická strana v Československu vládla a cenzura nebo ovlivňování autorů již nebyly v textech patrné v takové míře, jako například v období normalizace. Přesto se o mnoha důležitých událostech na stránkách Rudého práva nedočteme, nebo jsou uvedeny nepravdivě. Dokladem jsou především události podzimu 1989, které vyvrcholily listopadovou sametovou revolucí. Rudé právo o nich informovalo pouze okrajově, zprávy byly zkreslené, rozhodně nebyl respektován požadavek objektivity. Rudé právo na svých stránkách otiskovalo pouze vyjádření občanů, kteří s probíhajícími politickými a společenskými událostmi

nesouhlasili, lidé smýšlející jinak nedostali možnost se vyjádřit. Tento deník byl až do posledních dnů roku 1989 věrný komunistické straně.

Během dvaceti let, které od sametové revoluce uplynuly, došlo k mnoha společenským a politickým změnám. Hromadné sdělovací prostředky (včetně psané publicistiky) prodělaly dynamický vývoj a v současném světě mají značný vliv. Často jsou proto nazývány „sedmou velmocí". Denní tisk není ovlivněn zásahy vládnoucí strany, určitá omezení se ho přesto týkají. I dnes pracují ve vedení novin lidé, kteří určují jejich obsahovou skladbu a také „agendu novin" – tedy pořadí a závažnost zpráv. Hlavní editoři dohlíží na to, jaký rozsah v novinách konkrétní informace dostane a jakým způsobem ji autor bude prezentovat. Informace, které tisk přináší, jsou vybírány s ohledem na jiná kritéria, než tomu bylo dříve. Způsob práce se liší podle konkrétních novin. Svou roli hraje také konkurenční prostředí. Pro každý deník je otázkou prestiže, zda přijde s informací jako první. Někdy se proto stane, že noviny otisknou informaci, která není ověřená z více zdrojů.

Novou podobu dostala i grafická stránka novin, dnes se vzhled novin označuje anglickým slovem „layout". Deník Mladá Fronta DNES je vzhledově atraktivnější než byl původní černobílý design Rudého práva, má více fotografií, které jsou samozřejmě barevné. Zajímavá grafika je zaměřená na čtenáře, je proto možné chápat ji jako prostředek aktualizace. Zároveň se ale dodržuje zařazení pravidelných rubrik na stejné místo i den v týdnu. Čtenář v tomto ohledu nestojí o změnu, přeje si svou oblíbenou rubriku najít tam, kde je zvyklý. Zde se uplatňuje automatizace.

Během uplynulých dvaceti let se neproměnil jen vzhled a obsah novin. Vývojem prošel také jejich čtenář. V dnešní době máme mezi novinami na výběr, kapitalismus vytváří konkurenční prostředí. Každý deník si musí uvědomit, o jaký typ čtenáře bude usilovat a zohlednit tento fakt při výběru a zpracování informací. Současný čtenář je kritičtější než předlistopadový. Denní tisk se proto neomezuje na pouhý souhrn a komentář informací, ale pomáhá čtenáři zorientovat se v politické, společenské nebo kulturní situaci. Čtenář od novin očekává, že mu poradí, kam investovat, cestovat co si koupit a oblékat. Vedení novin se přizpůsobuje svým „klientům" a jejich přáním.

Denní tisk patří mezi média, která působí na široké vrstvy obyvatel. Toho si byli vědomi komunističtí funkcionáři, když po roce 1948 udělali z deníku Rudé právo oficiální list své strany. Publicistický styl je více než jiné funkční styly vázán na dobu, ve které jeho komunikáty vznikají. Funkce a úkoly denního tisku v období socialismu byly odlišné od funkcí současné psané publicistiky. Při zpracovávání diplomové práce jsme analyzovali velké množství textů z roku 1989 a na většině z nich je patrné ovlivnění oficiální propagandou.

Denní tisk byl prostředkem, s jehož pomocí se komunistická strana snažila ovlivňovat veřejné mínění. Tato skutečnost se samozřejmě projevila v obsahové stránce Rudého práva a také ve skladbě užitých jazykových prostředků i slovní zásobě, kterou autoři v roce 1989 užívali. Texty Rudého práva jsou podle našich zjištění po stránce stylistické znehodnocovány nadužíváním klišé a módních slov. Klišé se nejčastěji objevovala v textech s politickou nebo společenskou tématikou, nejméně jsme jich objevili v komunikátech z oblasti sportu. Užívání těchto „frází" se nám v denním tisku jeví jako nadbytečné, vypovídá o malé fantazii autora textu a čtenář jej obvykle vnímá záporně. Klišé působí strojeně, pokud se v jednom textu objevuje častěji, vyznívá „neupřímným" způsobem, namísto obvyklé „fráze" lze užít jiný jazykový prostředek, který by byl vhodnější. Užívání obecně známých klišé, zejména v textech s politickou tématikou může vyznít negativně a čtenáře znechutit. Autor by se měl svým textem snažit čtenáře zaujmout, přesvědčit a získat. V textech Mladé fronty DNES se klišé také vyskytovala, ale v menším počtu. Je možné, že určitá slovní spojení zatím jako klišé nevnímáme, s odstupem let bychom tyto jazykové prostředky hodnotili jinak.

Dynamiku vývoje jazyka v publicistických komunikátech odráží především frazeologické obraty. Na základě shromážděného jazykového materiálu jsme zjistili, že frekvence frazeologismů je v textech z roku 2009 výrazně vyšší než v roce 1989. Autoři Rudého práva neměli úplnou svobodu vyjadřování, méně se proto vyskytovaly útvary, ve kterých by se mohla projevit jejich osobnost. Publicistické komunikáty v Mladé frontě DNES 2009 jsou specifické. Na stránkách tohoto deníku se objevují často texty, jejichž vyznění je výrazně ovlivněno konkrétním autorem. Pravidelný čtenář tak pozná sloupek svého autora podle jazykových prostředků, které užívá. Nejvyšší frekvenci frazémů v Mladé frontě DNES jsme zjistili u útvarů analytických, naopak nejméně v textech ze zpravodajství. Důvodem jsou rozdílné funkce těchto útvarů, zpravodajské útvary mají čtenáře pouze informovat a frazémy by zde komplikovaly porozumění. V analytických útvarech jako jsou komentář nebo úvodník, je užití frazému žádoucí, v těchto textech mají frazeologizmy funkci persvazivní. Většina frazémů je chápána jako prostředek automatizace, pokud autor s frazeologismem pracuje a užije ho například ve zkrácené podobě nebo neobvyklém kontextu, stává se frazeologismus aktualizujícím. Ve všech textech bez ohledu na to, zda vznikaly v roce 1989 nebo v roce 2009 se velmi často vyskytovala hodnotící pojmenování. Autoři je s oblibou využívají, protože tímto způsobem mohou dát najevo svůj vztah k informacím v textu. Nejčastěji byla užita jako hodnotící pojmenování přídavná jména. Pozornost jsme věnovali i další velké skupině výrazů a to útvarům v uvozovkách. Došli jsme ke zjištění, že se tyto výrazy dělí do dvou skupin- v uvozovkách se objevují výrazy slangové, nespisovné, v některých případech až vulgární.

Autor považuje užití takového slova za funkční či vhodné, zároveň se od něj uvozovkami částečně distancuje. Tyto výrazy jsou v textu aktualizující. Druhou skupinou útvarů v uvozovkách jsou celé přímé řeči konkrétních lidí. Publicista tak dosahuje hodnověrnosti – výrok uvádí v plném znění namísto pouhé parafráze. V publicistických komunikátech slouží přímá řeč jako prostředek automatizace. Srovnáním textů z Rudého práva a Mladé fronty DNES jsme zjistili, že se ve druhém deníku vyskytovaly výrazy v uvozovkách mnohem častěji.

Samostatná kapitola práce pojednává o slovní zásobě textů obou analyzovaných deníků. Předpokládali jsme, že výrazy užívané s odstupem dvaceti let se od sebe budou lišit. Toto se potvrdilo. V roce 2009 jsou jako dobově aktuální slova chápána jiná pojmenování než v roce 1989, což souvisí s odlišnou pojmenovací potřebou demokratické společnosti. Do jazyka současné psané publicistiky přechází výrazy z politiky, vědy i kultury. V textech Rudého práva i Mladé fronty DNES se objevovaly odborné výrazy z oblasti ekonomiky, vyšší počet jsme zaznamenali u publicistických komunikátů z roku 2009.

Jazyk psané publicistiky se mezi lety 1989 a 2009 vyvíjel v závislosti na proměnách společnosti, politiky, vědy a kultury a tento trend bude zřejmě pokračovat nadále. Hromadné sdělovací prostředky mají v současné době značný vliv, a proto jsou podrobně zkoumány a hodnoceny. Žurnalisté dnes pouze pasivně nepřijímají informace, které by následně zprostředkovali, ale sami se aktivně podílejí na jejich získávání. Publicistika je proto chápána jako služba společnosti, někdy je označována za „hlídacího psa demokracie“. Do jejího dnešního stavu se ale také negativně promítá ekonomická situace. Přesto by si psaná publicistika měla zachovat svou úroveň a nenechat se ovlivnit současným komerčním trendem. Některé deníky dnes produkují informace, které nemají výpovědní hodnotu a slouží pouze k „zaplnění stránek“.

Analyzování textů psané publicistiky z roku 1989 a 2009 bylo velice zajímavé. Získali jsme přehled o nejdůležitějších událostech sledovaného období a zaznamenali jsme, jakým způsobem se textů projevila svoboda projevu. Není možné ale všechny komunikáty spadající do jednoho období zobecňovat. V Mladé frontě DNES se v roce 2009 objevilo velké množství tematicky zajímavých textů, které navíc byly jazykově a stylisticky výborně zpracované. Na druhou stranu i tyto noviny, které si zakládají na své seriózności, několik týdnů plnily své první strany informacemi o prasečí chřipce, která byla pouhou uměle vytvořenou mediální bublinou. Tlak veřejnosti byl silnější. Podobně můžeme zhodnotit texty Rudého práva. Vedle politických propagandistických, a proto čtenářsky nezáživných textů se objevily také texty, které byly zajímavě a profesionálně zpracované. Bohužel jich nebylo mnoho. Po analýze textů

z obou období se potvrdila naše hypotéza formulovaná v úvodu práce. Psaná publicistika v roce 2009 se ve srovnání s novinovými texty z roku 1989 jeví zajímavější a rozmanitější, jak po stránce obsahové tak jazykové.

9. SEZNAM LITERATURY

BEČKA, J. V. (1992): *Česká stylistika*. Praha: Academia.

BEČKA, J. V. (1973): *Jazyk a styl novin*. Praha: Vydavatelství a nakladatelství Novinář.

BEČKA, J. V. (1986): *Sloh žurnalistiky.* Praha: Vydavatelství a nakladatelství Novinář.

BEČKA, J. V. (1988): *Slovník synonym a frazeologismů.* Praha: Vydavatelství a nakladatelství Novinář.

BEČKA, J. V. (1948): *Úvod do české stylistiky*. Praha: Nakladatelství ing. Roberta Mikuty.

ČECHOVÁ, M. a kol. (1997): *Stylistika současné češtiny*. Praha: Institut sociálních vztahů.

ČECHOVÁ, M. - KRČMOVÁ, M. – MINÁŘOVÁ, E. (2008): Současná stylistika.Praha: NLN.

ČERMÁK, F. (1982): Idiomatika a frazeologie češtiny. Praha: UK.

ČMEJRKOVÁ, S. - DANEŠ, F. - SVĚTLÁ, J. (1999): *Jak napsat odborný text*. Praha: LEDA.

FIDELIUS, P. (1998). *Řeč komunistické moci*. Praha: Triáda.

HAVRÁNEK, B. – WEINGART, M. (1932): Spisovná čeština a jazyková kultura. Praha: Melantrich.

HAUSER, P. (1980): *Nauka o slovní zásobě*. Praha: SPN.

HOFFMANNOVÁ, J. (1997): *Stylistika a.…* Praha: Trizonia.

HUBÁČEK, J. (1985): *Úvod do stylistiky českého jazyka*. Ostrava: PF BU.

CHLOUPEK, J. a kol. (1991): *Stylistika češtiny*. Praha: SPN.

JAKOBSON, R. (1995): Lingvistika a poetika. In: Poetická funkce. Praha: H&H.

JELÍNEK, M. (1957): *O jazyku a stylu novin.* Praha: Rudé právo.

KOMENSKÝ, J. A. (1954): *Moudrost starých Čechů: za zrcadlo vystavená potomkům*. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění.

KUNCZIK, M. (1995): *Základy masové komunikace*. Praha: Karolinum.

Naše rudé právo (1980). Praha: Rudé právo.

OSVALDOVÁ, B. (2001): Zpravodajství v médiích. Praha: Karolinum.

OSVALDOVÁ, B. – HALADA, J. (1999): *Encyklopedie praktické žurnalistiky*. Praha: Libri.

REIFOVÁ, I. a kol. (2004): Slovník mediální komunikace. Praha: Portál.

RUSS-MOHL, S. (2003): *Journalismus-Das Hand-und Lehrbuch.*Frankfurt am Main*:* F.A.Z.

Příruční mluvnice češtiny (2003). Praha: Nakladatelství lidové noviny.

Slovník české frazeologie a idiomatiky. Výrazy neslovesné. (1988). Praha: Academia.

Slovník české frazeologie a idiomatiky. Výrazy slovesné A – P 3. svazek (1994) Praha: Academia

Slovník české frazeologie a idiomatiky. Výrazy slovesné R – Ž 3. svazek (1994). Praha: Academia.

SRPOVÁ, H. (1998): *K aktualizaci a automatizaci v současné psané publicistice.* Ostrava: Ostravská univerzita.

TOMS, S. - OSVALDOVÁ B. (1984): *Informační žánry*. Praha: SPN.

ZAORÁLEK, J. (200): *Lidová rčení*. Praha: Academia.

SERIÁLY:

Mladá fronta Dnes. 1990-. Praha: Mafra. Denně. Dostupný WWW: <mfdnes.cz>.ISSN 1210-1168.

Rudé právo. Ústřední výbor KSČ. 1921-1989. Praha: Borgis. Denně. ISSN 0032 - 6569.

SBORNÍKY, ČLÁNKY Z ČASOPISŮ

ČECHOVÁ, M. (1986): Dynamika frazeologie. *Naše řeč,* 69, s. 178 – 186.

ČECHOVÁ, M. – KARHANOVÁ, K. (1995): K recepci kulturních frazémů v současné komunikaci. *Naše řeč,* 78, s. 138 – 144.

HAVRÁNEK, B. a kol. (1932): Úkoly spisovného jazyka a jeho kultura. In: *Spisovná čeština a jazyková kultura*. s. 53.

CHLOUPEK, J. (1978): Dialektika stálého a proměnného v publicistickém stylu. *Slovo a slovesnost,* 39, s. 317 – 319.

JUNKOVÁ B. (1995): Jazykové aktualizace a automatizace v současné publicistice. In: *Spisovná čeština a jazyková kultura. Sborník z olomoucké konference pořádané ve dnech 23. – 27. 8. 1993.* Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy.

KVÍTKOVÁ, N. (1991): K přesvědčovací funkci v textech revolučního období po listopadu 1989. Naše řeč, 74, s. 199 – 207

LOTKO, E. (1995): Texty politické propagandy a jazyková kultura. In: *Spisovná čeština a jazyková kultura. Sborník z olomoucké konference pořádané ve dnech 23. – 27. 8. 1993.*. Praha: UK, s. 107 – 109.

STICH, A. (1974): K textové výstavbě publicistických projevů. In: *Stylistické studie I*. Praha: ÚJČ ČSAV, s. 55 – 94.

ŠLOSAR, D. (1995): Jazyk totality a jazyk dneška. *Spisovná čeština a jazyková kultura. Sborník z olomoucké konference pořádané ve dnech 23. – 27. 8. 1993.* Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy.